

16+

Мімі

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 5 (5315) 7 лютага 2025 г.

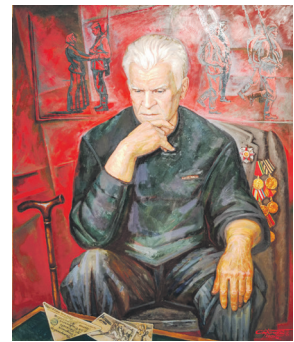
ISSN 0024-4686

Фальклорныя
матывы
ў оперным
стар. 5

Нітка
аўтарскай
самарэфлексіі
стар. 6

Дакрануцца
да подзвігу
народа
стар. 12

Шматгадовае служэнне сцэне

Фота БелТА.

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Тамару Міронаву з днём нараджэння, паведамае прэс-служба Прэзідэнта.

«Усё Ваша жыццё непарыўна звязана з беларускай культурай. Самабытным, непаўторным талентам і нястомнай творчай дзейнасцю Вы ўносіце важкі ўклад у развіццё айчыннага мастацтва», — гаворыцца ў віншаванні.

Прэзідэнт адзначыў, што глыбокай павагі і прызнання заслугоўвае шматгадовае служэнне Тамары Міронавай легендарнай сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

«Спадзяюся, што Вы і ў далейшым гэтак жа натхнёна будзеце працаваць на карысць роднай Беларусі», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы. Аляксандр Лукашэнка пажадаў Тамары Міронавай моцнага здароўя, поспехаў ва ўсіх справах, шчасця і дабрабыту.

Аляксандр Лукашэнка:

«Мы будзем імкнуцца рабіць усё для таго, каб людзі не пашкадавалі, што прагаласавалі за нас»

Прэзідэнт Беларусі 4 лютага сустрэўся з даверанымі асобамі на праведзеных прэзідэнцкіх выбарах. Найперш Аляксандр Лукашэнка выказаў удзячнасць давераным асобам за падтрымку, якую яны аказалі кіраўніку дзяржавы падчас правядзення выбараў, і папрасіў іх працягваць працаваць з насельніцтвам. Асаблівыя словы падзякі прагучалі ў адрас людзей. «Беларускі народ павінен ведаць, што мы будзем імкнуцца рабіць усё для таго, каб людзі не пашкадавалі, што прагаласавалі за нас», — падкрэсліў Прэзідэнт.

У той час, калі многія радуецца паспяховаму правядзенню прэзідэнцкіх выбараў, Аляксандр Лукашэнка параіў не забывацца і пра іншы бок. «Такая падтрымка патрабуе ад нас адпаведнай аддачы, — падкрэсліў ён. — Час няпросты, я ўжо аб гэтым казаў. Гэты год будзе вельмі складаным. Многае будзе залежаць ад урада».

«Вы павінны быць аб'ектыўнымі і справядлівымі»

Прэзідэнт адзначыў, што хацеў бы, каб давераныя асобы на мінулых прэзідэнцкіх выбарах працягнулі сваю работу, якая найперш звязана з узаемадзеяннем з насельніцтвам. «Дзе можаце вырашыць пэўнае пытанне — вырашайце, калі не — вы мяне своечасова праінфармуйце, — сказаў кіраўнік дзяржавы. — Для вас не павінна быць «гэта свой, гэта чужы». Вы павінны быць аб'ектыўнымі і справядлівымі. Я разумею, што ёсць пэўныя нюансы (вы жывяце ў гэтым грамадстве і паглыблены), вы інфармуйце мяне па пытаннях, на якія я павінен рэагаваць. Ну, а за мной не заржаве».

Кажучы аб падтрымцы, якую кіраўніку дзяржавы аказаў беларускі народ, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што, як бы ні было складана, патрэбна адказаць на чаканні людзей. «Вельмі важна, — канкрэтызаваў ён. — Мы гэта можам зрабіць. Але патрэбна жалезная выканальніцкая дысцыпліна».

У сувязі з гэтым Прэзідэнт расказаў, што падчас сустрэчы з генеральным пракурорам, якая адбылася напярэдадні, у тым ліку абмяркоўвалася пытанне вываду валюты за межы краіны. Высветлілася, што за год за мяжу былі выведзены не дзясяткі мільёнаў грашовых сродкаў, як паведамлялася кіраўніку дзяржавы раней, а сотні мільёнаў.

«Дывідэнды выводзяць, — канкрэтызаваў беларускі лідар. — Яны што, асабіста самі зарабілі гэтыя грошы? Бедны заробак нашым людзям заплацілі, самі зматаліся за мяжу і вывелі яшчэ грошы. Гэта што, нармальна? У найбліжэйшы час разбяромся з урадам, як яны рэалізавалі тую рашэнні, якія мной былі прыняты».

«Нам гэтых дэталей не хапае»

Аляксандр Лукашэнка агучыў, што мае намер стварыць камісію для выпрацоўкі прапанов па фарміраванні новага складу ўрада. Па яго словах, у камісію, у прыватнасці, увойдуць Старшыня Савета Рэспублікі Наталля Качанава, Старшыня Палаты прадстаўнікоў Ігар Сергяенка, генеральны пракурор Андрэй Швед.

«Хацелася б, каб і вы сваё слова, у каго яно ёсць, сказалі па ўрадзе, — звяртаючыся да давераных асоб, адзначыў Прэзідэнт. — Урад выконвае ў нас абавязкі (склаў паўнамоцтвы). Трэба цяпер паглядзець па спісе, пачынаючы ад прэм'ер-міністра, кіраўніка канцэрна і губернатараў, на гэтай камісіі. Хацелася б, каб вы свае прапановы ўнеслі, і мы разгледзім гэтае меркаванне пры прыняцці рашэнняў».

Сваё меркаванне накіраваў сістэмы аховы здароўя, напрыклад, ёсць у Дзмітрыя Шаўцова і Алега Румо. Па словах кіраўніка дзяржавы, яны добра ведаюць, што там адбываецца ў дэталі. «Нам гэтых дэталей не хапае», — удакладніў Прэзідэнт.

Беларускі лідар падкрэсліў, што цяпер вельмі важна сфарміраваць моцны ўрад, які «не будзе хадзіць і плакаць, што дзесяці складана, а там цяжка». «Усюды складана, цяжка і будзе няпроста, — папярэдзіў кіраўнік дзяржавы. — Але трэба рухацца, трэба працаваць».

«Ёсць нармальны дыялог і кампраміс з народам»

Аляксандр Лукашэнка звярнуў увагу, што ў Беларусі замахнуліся на правядзенне своеасаблівага, можна сказаць, арыгінальнага выбараў. «Вы паглядзіце: ціха, спакойна, не так, як нехта хацеў, —

адзначыў ён. — І нашаму палкоўніку (ваенны камісар Гомельскай вобласці Андрэй Крываносаў. — В. К.) ужо не трэба было са сцягам выходзіць і там змагацца з імі (апанентамі. — В. К.). Ціха, спакойна прайшлі выбары. Яны (апаненты. — В. К.), рот раскрыўшы, да гэтага часу ходзяць і думаюць, як гэта так магчыма. Краіна ў цэнтры Еўропы! Магчыма! Калі ёсць нармальны дыялог і дамоўленасць, кампраміс нармальны з народам. Але гэта трэба нам апраўдаць, чаго б нам ні каштавала».

Прэзідэнт падкрэсліў, што давераным асобам сорамна за яго не будзе. «Гэта я вам адназначна кажу, што б там мяне ні пісалі і ні казалі, — акцэнтаваў увагу кіраўнік дзяржавы. — Усё чакалі, што я памру, хворы. Выбары прайшлі. Аказваецца, не хворы. Гэта быў план адпаведны, дзе адзін з пунктаў — ціснуць на гэта. І думалі, што народ наш проста за гэта схопіцца».

У завяршэнні сустрэчы Аляксандр Лукашэнка яшчэ раз выказаў удзячнасць давераным асобам і папрасіў не сыходзіць ад актыўнай работы ў грамадстве. «Але і сысці ўжо будзе непрыстойна, бо вы ж нямала сустрэч правялі з людзьмі, — канкрэтызаваў ён. — Людзі ж падумаюць: «Вось прайшлі, пагаварылі і сышлі, іх не бачна». Вас павінна быць усюды шмат. Вось ваша задача. Ubачылі недахопы пэўныя — праінфармуйце органы ўлады. Не — далажыце мне, будзем прымаць меры».

Прэзідэнт нагадаў: была дамоўленасць аб тым, што давераныя асобы акумулююць усе пытанні, якія паступілі да іх у выніку зносін з людзьмі ў працоўных калектывах, арганізацыях, установах. Кіраўнік дзяржавы папрасіў, каб яны ў пісьмовым выглядзе былі даведзены да яго. «Тыя пытанні, за якія мы адказваем, мы павінны абавязкова рэалізаваць», — падкрэсліў беларускі лідар.

Старшыня Савета Рэспублікі Наталля Качанава ад імя давераных асоб выказала словы ўдзячнасці Прэзідэнту за аказаны ім давер. «Для нас гэта быў вялікі гонар — быць даверанымі асобамі Прэзідэнта нашай краіны, — падкрэсліла яна. — Мы шчыра вам удзячныя. Работа была цікавая».

Наталля Качанава паведаміла, што за той перыяд часу, калі, згодна з графікам электаральнай кампаніі, можна было актыўна працаваць у калектывах, давераныя асобы Аляксандра Лукашэнкі правялі 438 сустрэч у працоўных калектывах, арганізацыях, установах. У гэтых мерапрыемствах прынялі ўдзел каля 90 тысяч чалавек. Спікер падкрэсліла, што ўсе давераныя асобы аднагалосна выказаліся аб тым, што гэтыя сустрэчы праходзілі цікава, актыўна, людзі праяўлялі інтарэс і выказвалі сваю пазіцыю ў адносінах да краіны.

Вераніка КАНЮТА
Фота БелТА

Жыве Берасцейскае слова

Падведзены вынікі V абласнога літаратурнага конкурсу «Зорны спеў», які даў старт сапраўднаму літаратурнаму марафону. Напрыканцы мінулага года на сцэне Брэсцкага дзяржаўнага абласнога цэнтра маладзёжнай творчасці ў адкрытым фармаце спаборнічалі юныя чытачы і паэты — удзельнікі літаратурных, тэатральных, фальклорных калектываў і студый абласнога цэнтра. У завочным фармаце да іх далучыліся школьнікі з усіх рэгіёнаў Брэстчыны.

Конкурс «Зорны спеў» названы па аднайменнай кнізе Уладзіміра Калеснікі — беларускага літаратуразнаўцы, крытыка, пісьменніка, які пакінуў пасля сябе вялікую творчую спадчыну. Паводле ўмоў конкурсу, юныя артысты чытаюць паэзію і прозу пісьменнікаў-землякоў ці аўтарскія творы. Ацэньвае выступленні і першыя спробы піра журы, у склад якога ўваходзяць і прадстаўнікі Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. З кожным годам расце колькасць

жадаючых прадэманстраваць артыстычнае і паэтычнае майстэрства.

Па выніках пятага сезона дыпламамі пераможцаў у розных узроставых катэгорыях адзначаны больш за 60 таленавітых вучняў. Конкурс дазваляе дзецям удасканаліць мову, адкрыць цікавы і незабыўны свет, створаны пісьменнікамі-землякамі.

— Пераможцы конкурсу на працягу года становяцца яркімі ўдзельнікамі мясцовых свят, школьных тэматычных праграм, а значыць, нясуць жывое слова, папулярызуюць творчасць аўтараў-сучаснікаў. Падчас творчага спаборніцтва Брэсцкая цэнтральная гарадская бібліятэка імя Пушкіна заўсёды арганізоўвае выстаўку «Літаратурныя сцяжынкi Берасцейшчыны», інтэрактыўныя пляцоўкі і гульні. І ў школьнікаў ёсць магчымасць пазнаёміцца з багатай літаратурнай спадчынай, — адзначыла метадыст аддзела мастацкай творчасці Брэсцкага абласнога цэнтра маладзёжнай творчасці Віялета Брыч.

Татцяна ДЗЕМІДОВІЧ
Фота з адкрытых крыніц

Шанц для маладых

Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне знакавы для Беларусі. Сюды імкнуцца трапіць многія ўзыходзячыя эстрадныя зоркі. Да фестывалю рыхтуюцца месяцамі, нехта — нават на працягу некалькіх гадоў. У адборачным туры, які прайшоў у Магілёве, прынялі ўдзел 20 маладых талентаў з усёй вобласці. У абласным Палацы культуры, дзе адбыліся праслухоўванні, песні гучалі яшчэ за некалькі гадзін да пачатку падзеі. Удзельнікі хваляваліся і няспынна рэпэціравалі.

Для магіляўчанкі Надзеі Дзегцяровой трапіць на конкурс — справа гонару. Як яна прызнаецца, абяцала маці перамагчы і гэтае слова павінна стрымаць. Да таго ж дзяўчына спадзяецца, што гэта дасць ёй перавагу пры паступленні ў профільную ВНУ. Пакуль яна чацвёртакурсніца Магілёўскага дзяржкаледжа мастацтваў. У конкурсе ўдзельнічае другі раз. На жаль, першая спроба была няўдалай. Прызнаецца, што фестываль прэстыжны, вельмі вялікая канкурэнцыя. Гэтым разам падбірала песні са сваёй выкладчыцай Ганнай Рыбаковай,

якая з’яўляецца ўладальніцай Гран-пры конкурсу. — Музыка для мяне — усё, спяваю з шасці гадоў, — расказвае дзяўчына. — Гэта частка маёй душы, з музыкай можна перадаць шмат розных эмоцый і пачуццяў. У будучыні бачу сябе артысткай беларускай эстрады. Выпускніца магілёўскага каледжа мастацтваў Валерыя Заяц з Бабруйска лічыць конкурс добрым старта­м. — Для мяне гэта новая вяршыня, — прызналася яна. — Конкурс матуе на новыя дасягненні. Я з’яўляюся

кіраўніком хору і хачу ўдасканалвацца. Магілёўская вобласць на фестывалі заўсёды прадстаўлена цікавымі маладымі артыстамі, адзначае старшыня журы, дырэктар Магілёўскай дзіцячай школы мастацтваў № 1, старшыня абласнога праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў Ірына Пякарская. — Фестываль вельмі вядомы. З’язджаюцца не толькі нашы выканаўцы, але і запрошаныя госці з Расіі, — рэзюмее яна. — Гэтае свята з’яўляецца нашай, так бы мовіць, беларускай разыхай. Яно дэманструе нашы традыцыі, дае магчымасць маладым артыстам праявіць сябе, выходзіць любоў да спадчыны. Суразмоўніца адзначае, што моладзь вельмі актыўна ўдзельнічае ў конкурсе, які дае магчымасць праявіць сябе, паказаць новае бачанне ўжо, здавалася б, знаёмай тэмы.

— Гэта новая музычная школа Беларусі, дзе гучаць і патрыятызм, і любоў да роднага краю, да сваіх бацькоў, каранёў, — падкрэслівае Ірына Пякарская. Крытэрыі адбору зразумелыя і выразныя. Павінны быць высокія вакальныя даныя, адпаведнасць рэпертуару патрабаванням фестывалю. Не дапускаецца шаблоннае перапяванне песень, патрэбен індывідуальны падыход — сваё душа, новы погляд на аранжыроўку, вакальнае выкананне. — Новы погляд журы заўсёды высока ацэньвае, — удакладняе Ірына Пякарская. — Інтэрнэт дае магчымасць паглядзець выступленні вядомых артыстаў, наша моладзь аналізуе і карыстаецца цікавымі прыёмамі. Наогул, беларуская вакальная школа развіваецца вельмі актыўна. І магілёўская — і дзіцячая, і дарослая — ацэньваецца вельмі высока. **Нэлі ЗІГУЛЯ**

Юбілей ў Купалаўскім

Ажно тры выдатныя актёры Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы адзначаюць свае юбілей ў лютым. Народная артыстка Беларусі Тамара Міронава, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь і мастацкі кіраўнік тэатра Вольга Няфёдава, народны артыст СССР, народны артыст БССР Генадзь Аўсяннікаў — усе яны прысвяцілі жыццё высокаму мастацтву і нават свае юбілей вырашылі адсвяткаваць на сцэне роднага Купалаўскага. З некаторымі з іх нам давалося сустрэцца напярэдадні круглых дат.

«Тэатр — гэта жыццё маё»

Тамара Міронава нарадзілася 3 лютага 1950 года. Спачатку іграла ў аматарскіх студыях, але ўжо ў 1973 годзе паступіла ў Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі ў Бабруйску. У Купалаўскі тэатр Тамара Васільеўна трапіла 19 кастрычніка 2001 года па запрашэнні Валерыя Раеўскага. Яны працавалі разам, калі на «Вольнай сцэне» Раеўскі ставіў «Трыбунал», і рэжысёр паклікаў артыстку стаць часткай Купалаўскай трупы. Актрыса бліскуча спраўляецца як з камедыйнымі, так і з драматычнымі ролямі. Свой юбілей на сцэне Купалаўскага яна адзначыла 4 лютага. Бенефісам стала трагікамедыя «Апошні атракцый», дзе Тамара Міронава выконвае ролю самотнай Абі. Чаму ж навучыла яе гэтая гераіня? — Раззлаваны чалавек скарачае сабе жыццё. Гэтыя пакуты не даюць яму нармальна жыць, развівацца. У спектаклі мая гераіня не даруе свайму сыну практычна да самага канца. Аднак, калі даведваецца, што ў яе нарадзіўся ўнук, скідае з сябе ўсе гэтыя крыўды і разумее, што жадае жыць. А жыццё абрываецца. Мiane гэта шмат чаму навучыла. Не трэба моцна крыўдзіцца. Трэба дараваць людзям: і самому лягчэй будзе, і іншым прасцей, — падзялілася думкамі Тамара Міронава.

Актрыса — вельмі пазітыўны чалавек, гутарка з ёй падымае настрой і надае сілы. — Я бачу людзей, заўважаю ў іх нешта вясялае, смешнае. Мне гэта цікава: знаходзіць пазітыўнае ў паўсядзённым, — падзялілася яна. Больш як 50 гадоў на сцэне... За гэты час артыстка атрымала шмат значных узнагарод, сярод якіх — нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь «За ўклад у развіццё культуры Беларусі», медаль Францыска Скарыны, а таксама ганаровае званне народнай артысткі Беларусі. — Тэатр — гэта жыццё маё, тое, што па-сапраўднаму люблю. Я бязмерна ўдзячна Богу, што трапіла сюды і што працую тут. Сапраўднае шчасце — гэта калі чалавек знаходзіць сваё месца, — заключыла яна.

«Я была, ёсць і буду — актрысай»

Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь і мастацкі кіраўнік тэатра Вольга Няфёдава 18 лютага адсвяткуе 55-годдзе. Больш чым 30 гадоў яна служыць у Купалаўскім. Па ўспамінах актрысы, гэты тэатр з’явіўся ў яе жыцці ва ўзросце 14 гадоў. Яна трапіла на спектакль «Вечар» з удзелам Галіны Макаравай, Віктара Тарасава і Паўла Дубашынскага. Убачанае сапраўды глыбока ўсхвалявала будучую актрысу і назаўжды змяніла яе. Забылася даўняя дзіцячая мара стаць урачом, прафесійны шлях Вольгі Няфёдавай атрымаў упэўнены кірунак у бок сцэны. Свой юбілей яна вырашыла адзначыць трагікамедыяй «Дзядзечкаў сон». — Роля Мар’і Аляксандраўны Маскалёвай у «Дзядзечкавым сне» — мая мара з 17 гадоў. Яна ажыццявілася, калі я да яе дарасла па ўзросце. У свой дзень нараджэння буду іграць такую складаную ролю ўпершыню, але мне захацелася адзначыць гэтыя дзве прыгожыя пяцёркі менавіта такім чынам, таму што гэтую

Вольга Няфёдава ў ролі Мар’і Маскалёвай у спектаклі «Дзядзечкаў сон».

аповесць вельмі любіла мая мама, — падзялілася Вольга Валянцінаўна. А яшчэ актрыса прызналася, што можа назваць сябе па-сапраўднаму шчаслівым чалавекам, таму што яна займаецца любімай справай. — Я была, ёсць і буду актрысай. Мне ніхто не перашкаджаў рэалізоўвацца ў прафесіі: як на радыё, якое мяне зрабіла знакамітай, так на тэлебачанні, у кіно і ў тэатры. Я шчаслівы чалавек, таму што заўсёды была запатрабавана, — заключыла яна. Генадзь Аўсяннікаву 19 лютага споўніцца 90 гадоў. Такі прыгожы юбілей народны артыст адзначыць камедыйй «Паўлінка» на сцэне роднага Купалаўскага, у якім артыст служыць усё сваё жыццё. **Лізавета ГОЛАД, фота аўтара**

Пранікнёна і шчыра

30 студзеня ў зале беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылася цёплая сустрэча з вядомым беларускім паэтам, празаікам і публіцыстам Змітраком Марозавым у рамках цыкла «20 пытанняў пісьменніку».

Гэта была не проста літаратурная вечарына — адбыўся сапраўдны дыялог сэрцаў. Пісьменнік дзяліўся сваімі развагамі пра літаратуру, натхненне і любоў да беларускай мовы, расказваў пра значэнне гістарычнай і культурнай спадчыны ў сваёй творчасці. Асаблівае месца ў яго выступленні займала беларуская вёска — яе вобраз прысутнічае ў многіх творах аўтара. Сустрэча запомнілася не толькі эмацыянальнымі вершамі, якія чытаў сам аўтар, але і жывой цікавасцю слухачоў. Асабліва натхняльным быў

момант, калі адзін са школьнікаў, які толькі пачынае свой шлях у літаратуры, задаў пісьменніку шмат пытанняў: як знайсці свой стыль, дзе шукаць натхненне, як выдаць першую кнігу? Змітрок Марозаў з вялікай ахвотай дзяліўся парадамі, заклікаючы юнага аўтара не баяцца выпрабаванняў і верыць у сваю творчую місію. Кульмінацыйй вечара стала чытанне вершаў пісьменніка. Яго радкі гучалі настолькі шчыра і пранікнёна, што ў вачах аўтара нават з’явіліся слёзы. Гэта быў сапраўдны момант яднання, калі паэзія загучала не толькі ў словах, але і ў сэрцах прысутных. Арганізатары мерапрыемства — Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Саюз пісьменнікаў Беларусі — выказваюць удзячнасць усім, хто дапамог у гэтай незабыўнай літаратурнай імпрэзе, і спадзяюцца на новыя сустрэчы. **Маргарыта РЫБАЛТОЎСКАЯ**

Мелодыя ў вершах

29 студзеня ў Мінску прайшла прэзентацыя новай кнігі Міхаіла Пазнякова «Паланэз». Гэты зборнік унікальны: ён аб’ядноўвае перастварэнні твораў аўтара, выкананыя адным перакладчыкам — вядомым паэтам Анатолем Аўруціным. Як распавёў Міхаіл Пазнякоў, ідэя сабраць пераклады ў адну кнігу з’явілася ў верасні 2024 года. «З Анатолем Юр’евічам нас звязвае шматгадовае сяброўства і плённае супрацоўніцтва. Мае вершы ён перакладае ўжо гадоў 15–18. Яны друкаваліся ў «Нёмане», «Арміі і культуры» ды ў іншых выданнях

Беларусі і Расіі, — адначыў паэт. — Яго пераклады захоўваюць цэласнасць і гармонію вершаў (часам я карэктую толькі 1–2 словы). Таму нам было даволі проста разам стварыць гэтую кнігу. Я даслаў Анаталю Юр’евічу 40 новых вершаў, ён да раней перакладзеных дадаў гэтыя, і атрымалася цудоўная і кампактная кніга, у якую ўваходзіць 120 твораў». Назву «Паланэз» прапанаваў перакладчык. Яна звязана з адным з ключавых вершаў Міхаіла Пазнякова, напісаным у Варшаве яшчэ ў савецкія часы. Творы, якія ўвайшлі ў зборнік, адбіраў Анатоль

Аўруцін. «Я б, напэўна, уключыў больш патрыятычных вершаў, але выбар перакладчыка зрабіў кнігу шматграннай і глыбокай. Такім чынам, «Паланэз» гучыць лакалічна, нібы мелодыя, аб’ядноўваючы сэрцы», — прызнаўся аўтар. На пытанне аб працягу Міхаіл Пазнякоў адказаў, што другая частка ўжо задумана. «Анатоль Юр’евіч будзе працягваць перакладаць мае вершы, але ў вольным рытме, бо мы не імкнёмся штампаваць велічэзныя зборнікі, а намагамся рабіць цікавыя кнігі, якія хочацца чытаць», — адзначыў ён. **Алесь ГУСАРЭВІЧ**

«Краіна якасці, свабоды, гонар мой!»

Калі быў аб'яўлены Рэспубліканскі літаратурны конкурс «Пад знакам якасці», у некаторых узніклі сумненні: пра што пісаць? Занадта спецыфічная тэма: стандарты, сертыфікацыя, метралогія... У Дзяржстандарце, што разам з Саюзам пісьменнікаў Беларусі выступіў сузаснавальнікам конкурсу, былі ўражаны магчымасцю з дапамогай літаратараў па-іншаму зірнуць на звыклую справу. Але як спалучыць мову стандартаў з мастацкім словам?

Той, хто вырабляе, і той, хто спажывае, — усе мы зацікаўлены ў высокім узроўні жыцця, хочацца, каб усё было якасным. Прычым на кожным кроку: дзе жывём, працуем, вучымся, лечымся, адпачываем...

На конкурс паступіла 150 работ. Шырокая геаграфія тых, хто адгукнуўся, выказаў грамадзянскую пазіцыю, неабыхавая ставіцца да галоўных арыенціраў у жыцці краіны. Калі меркаваць па даслажных творах, аўтары разумеюць важнасць правядзення на дзяржаўным узроўні Года якасці, а цяпер ужо і цэлай пяцігодкі. Узрост удзельнікаў, як і іх прафесіі — розныя. Канкурсанты — прафесійныя літаратары (сярод іх шмат членаў СПБ) і тыя, хто спрабуе сябе ў творчасці: ад школьнікаў да пенсіянераў. Такія конкурсы якраз і праводзяцца з мэтай выяўлення, падтрымкі талентаў, заахвочвання аўтараў да больш актыўнай і дасканалай літаратурнай дзейнасці.

Ва ўдзельнікаў знайшлося шмат нагод, каб паразважаць пра значэнне якасці, падкрэсліць яе ролю і ў той жа час з дапамогай літаратурных прыёмаў паказаць вынікі якаснай працы. Якасць вымяраецца не толькі коштам тавара — грашымі: гэта ўсмяшка, апладысменты, запіс у кнізе водгукі. Слова «дзякуй» — таксама штодзённым знакам якасці.

Работы ўсіх удзельнікаў заслугоўваюць увагі — такую выснову зрабіла журы конкурсу, у складзе якога — аўтарытэтных прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі, Дзяржстандарта, вядучых прадпрыемстваў краіны. Нездарма пры падтрымцы Дзяржстандарта створаны літаратурны зборнік, у які ўвайшлі многія конкурсныя работы.

Творчасць нашых аўтараў паслужыць лепшаму разуменню ў грамадстве асноваў тваральных прынцыпаў — рабіць усё на найвышэйшым узроўні. Роля Дзяржстандарта пры гэтым — праводзіць адзіную дзяржаўную палітыку ў тэхнічнай галіне, забяспечваць адзінства вымярэнняў, ацэньваць адпаведнасць, эфектыўнасць. І яшчэ ў Дзяржстандарта шмат іншых функцый — каб рэсурсы ў краіне выкарыстоўваліся рацыянальна. Пра што, уласна, варта дбаць кожнаму. Такім чынам, звернемся да конкурсных работ.

«Якасць паўсюль, дзе б мы ні былі, што б ні рабілі. Набываем у краме прадукты — улічваем іх якасць. Прымаем работу спецыяліста — ацэньваем узровень выкананага ім. Пампеем музыку — правярваем узровень гуку. Патрабавальна ставімся да годнасці, ступені прыдатнасці таго, чым збіраемся карыстацца», — разважае ў свах нататках настаўніца пачатковай школы Лілія Ільющэнка.

«Якасць пачынаецца не з кантролю, не з праграм і метадаў, не з пошуку пакарання вінаватага, а з нашых паўсядзённых дробязей: кінутага на сцяжынку фанціка, нявыкананага абяцання, спрэчак у чарзе з нагоды і без. Якасць,

як і разруха, пачынаецца ў галовах. Якасць — гэта калі табе «не па барабану», — лічыць Вераніка Маю з Гомеля.

Слушнае і паэтычнае чатырохрадкоўе паэта са сталіцы Генрыха Тарасевіча:

*У слове прасветленым «якасць»
Шматгранны акрэслены сэнс.
У ім і жыцця дасканаласць,
І ўрэшце сапраўдны прагрэс.*

Журы конкурсу парадавалася «Мары маленькай вытворчасці», пра якую распавяла Алена Ткачэнка (Мінская вобласць). Спярша ў вытворчасці многае не ладзілася. Але яна, упартая і настойлівая, не спынялася: забяспечвала горад неабходным таварам. Адночы сюды зазірнуў стомлены падарожнік ISO 9001, які паспрыў навучанню работнікаў, паліпшэнню якасці прадукцыі, павышэнню эфектыўнасці вытворчасці. Пасля стандарт далучыў сваіх сяброў — іншыя стандарты. І справа пайшла ўгору — вытворчасць атрымала давер кліентаў ва ўсім свеце. Даходліва і зразумела аб ролі і значэнні стандартаў.

*ДАСТ... А што гэта за слова?
Штосьці новае, нябось?
Значыць, трэба тэрмінова
Разабрацца, што за «госць».*

Так інтрыгоўна пачынае свой верш аўтар з Гродна Наталля Чакун. І знаходзіць адказ: ДАСТ — «З ім выконваем задачы, // З ім да лепшага ідзем».

Анатоль Байдак з Мінска па прафесіі вадзіцель. Дарогі, у тым ліку і за мяжой, — частка яго жыцця. Вось чаму і такія ўражанні: «Надзвычай прыемна, калі на паліцах замежных гандлёвых пляцовак бачыш айчынную прадукцыю. Часам гонар перапаўняе і не змоўчыш, скажаш, што з'яўляешся прадстаўніком той краіны, прадукцыяй якой захапляюцца пакупнікі. Адказам заўсёды служыць цёплая ўсмяшка і поціск рукі».

Анатоль Казюка з Жодзіна хваліць «сусветна вядомы БЕЛАЗ», які нясе нязменную працоўную вахту. Многія іншыя знакамётыя беларускія брэндзі Аляксей Баранаў з Дзяржынска ў вершы «Народная прыкмета» асацыіруе з добром, мірам, радасцю працы.

На думку Карыны Айрапетавай (г. Масква), стандарты і якасць служаць лёгкасці быцця. «Калі быць больш дакладным, — заўважае аўтар, — яны здольны добраўпарадкаваць жыццё людзей і забяспечваць дабрабыт дзяржавы». І яшчэ вельмі слушнае: «Я лічу, што акрамя асэнсаванай і якаснай работы неабходна адукацыя».

«Калі я бываю ў краме, паліклініцы, на пошце, у метро — у любым месцы, звяртаю ўвагу на людзей, якія там працуюць, — дзеліцца сваімі назіраннямі Аляксей Хількевіч, вучань 6 «В» класа ДУА «Гімназія № 7 г. Мінска імя В. І. Лівенцава. — Якой бы справай ні займаўся чалавек, заўважаю складанасць яго работы і адзначаю для сябе, што якасць яго дзеянняў, задач, яго рухавасць, хуткасць прыняцця рашэнняў — усё гэта адлюстроўваецца на камфорце нашага жыцця». Вельмі радуе, што Аляксей на сваіх пакуль невялікіх дасягненнях не збіраецца спыняцца. Як кажа сам, яго не палохаюць новыя задачы, у працэсе якіх неабходна вывучыць або засвоіць нешта новае. «Якасна выконваць любую работу, — упэўнены хлопец, — можна тады, калі любіш яе і пастанна ўдасканальваешся. Гэта пацвярджае вядомае прыслоўе «век жыві — век вучыся!»»

Вось такі палымяны зварот адрасуе моладзі вядомы пісьменнік Сяргей Давідовіч, які мае багатую скарбонку выдатных літаратурных твораў:

*Да моладзі зваротнай — адрасна:
Жыццё — і полымя, і лёд.
Ляіцце ў свет, жывіце якасна
Усё жыццё, не толькі год!*

Ёсць у конкурснай пошце і лісты пра адносіны да працы як асновы чалавечага быцця і слушныя думкі пра прафесію — «калі яна стане лёсам» (Дзмітрый Бястолкаў, г. Мічурынск).

Аўтары паэтычным радком пастараліся ўславіць Праметэя-каваля, які спазнаў сакрэт агня (Наталля Калмагорава, Расія). Адлюстравалі вобраз настаўніка, які заўсёды там, дзе «прапісана дзяцінства» (Ірына Шлеманька, г. Мінск). Апеты араты, які рыхтуе зямельку пад новы ўраджай (Наталля Саветная, г. Гарадок). Алесь Казека, старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ, наогул прысвяціў часу сяўбы паэму. «Так нараджаецца бяздонны // Вясновы дзень, што корміць год». Вельмі ёмкае азначэнне сутнасці жыцця селяніна, які ніколі не здрадзіць роднай зямельцы. А вось радкі з верша Аксаны Карповіч: «І немагчыма наталіцца // Пяшчотным дотыкам рукі. // Да нівы,

Задзвінскай. Яна звязала свой лёс не толькі з самадзейнасцю, але і з выдатным вакальна-харэаграфічным ансамблем «Свяціца». Доўгі час кіруе знакамітым калектывам, які радуе гледача.

Такі ж цёплы апавед Аляксандра Матоскі пра Фёдара Гаўрыловіча — музыканта з Расоншчыны. Уразіў радок з яго біяграфіі: «У вучылішча быў прыняты без першапачатковай музычнай адукацыі «у парадку выключэння»». Вось такія самародкі нараджаюцца на нашай зямлі!

Галіна Капецкая прадставіла цыкл нарысаў пра работнікаў культуры Светлагорскага раёна, якія імкнуцца да якаснага выканання сваёй творчай працы і да самаўдасканалення.

Таццяна Дзеніскавец з Гомеля пра Васіля Крываногова ведала даўно: сюжэты па тэлевізары, артыкулы ў газетах. Пра ўражанні пасля блізкага знаёмства з незвычайным чалавекам Таццяна Мікалаеўна распавядае ў сваім нарысе эмацыянальна. На сустрэчы яна была разам з навучэнцамі Гомельскага дзяржаўнага дарожна-будаўнічага каледжа імя Ленінскага камсамола Беларусі. Усе яны прыйшлі да высновы: «Нельга перамагчы таго, хто ніколі не здаецца!»

Яшчэ адна кранальная гісторыя пра знаёмства, якое адбылося пяцьдзесят гадоў назад у Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме, куды крымчанка Таццяна Шахлевіч прыехала на вучобу. Тады і сустрэлася з Аленай Шпакевіч. Мнагадзетная маці, якая рана страціла мужа, дваццаць пяць гадоў узначальвала сельсавет. Пра такіх, як яна, у народзе кажуць — генератар ідэй. Многае на вёсцы змянілася ў лепшы бок дзякуючы ёй.

У полі зроку нашых канкурсантаў і два тэатры. Вера Зелянко з Мінска распавядае пра Вялікі тэатр Беларусі, як пра «ўзрушэнні маёй душы». Ганна Седзюковіч, навучэнка ДУА «Гімназія № 7 г. Мінска імя В. І. Лівенцава», спрабуе даведацца ў дырэктара Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага гледача Веры Паляковай-Макей пра жыццё ўстановаў культуры, якое застаецца за кулісамі. На сцэне ж адбываюцца такія захапляльныя дзеі, за якія тэатральны актывіст «галасуе білетам». І гэта, пагадзіцеся, таксама своеасаблівы знак якасці.

Тамара Краснова-Гусачэнка, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення СПБ, свае вершы адрасуе юнай аўдыторыі. З маленства вучыць парадку, дысцыпліне, акуртанасці. Казачныя лясныя героі, напрыклад, будуць домік — каб быў моцны, утульны і каб запасы меліся ў ім. Свае творчыя работы даслалі і Святлана Окунева з в. Седзіч Быхаўскага раёна («Пагуляем у словы»), Дзмітрый Нікалаеў з Мінска («Прыгоды Мішы ў краіне Стандарты»), Іна Зарэцкая з Гомеля («Што такое ДАСТ?»).

Ёсць работы, пра якія можна было б сказаць «не па тэме» конкурсу. Людзі наогул захапляюцца нашай краінай, бо яна для іх найлепшая ў свеце. Ёю яны гавараць, жадаюць мірнага і шчаслівага лёсу. Жыццё ў Беларусі яны асацыіруюць з ажыццяўленнем сваіх мар і надзей.

Гэта пацвярджаюць і радкі паэта Уладзіміра Шымановіча з Дзяржынска:

*Убачыце, як лён квітнее ў полі
І як жытнёвыя плешацца прыбой.
Нікому не скарылася ніколі
Краіна якасці, свабоды, гонар мой!*

Алена СТЭЛЬМАХ

што закаласіцца, // Да лусты з роднае мукі...» Паэтычна. Кранальна.

І, пагадзіцеся, гэта таксама пра якасць. Бо менавіта ад стаўлення чалавека да сваёй справы залежаць і матэрыяльныя, і духоўныя каштоўнасці. Нездарма існуе шмат народных мудраслоўяў: майстар сваёй справы, на ўсе рукі майстар, Богам пацалаваны і г. д. У самога слова «майстар» шмат блізказначных слоў: спецыяліст, віртуоз, умелец, прафесіянал, маэстра.

Аўтары дасланых на конкурс работ дапамаглі пазнаёміцца і з канкрэтнымі людзьмі, якія даўно заслужылі павагу і аўтарытэт сярод землякоў.

«Хай будзе святло!» — такі сцвярджалыя загаловак артыкула Анатоля Бензэрука з Жабінкі. І далей спасылка на адкрыты дзвесце гадоў назад вучоным Майклам Фарадэем прынцып выпрацоўкі энергіі, без якой сёння ніхто не ўяўляе жыцця. Гэта цудоўна ўсведамляюць начальнік Жабінкаўскага РЭС Дзяніс Шышчыц і кожны з паўсотні яго работнікаў. Сваімі справамі яны займаюцца і ўдзень, і ўначы. Шчыруюць самааддана, вераць: калі парадак і шчасце ў доме, ярка свеціць не толькі лямпачка — чалавек свеціцца.

Пенсіянерка з г. п. Расоны Вольга Заваротная ўспамінае, як у жніўні 1979 года ў мясцовую дзіцячую музычную школу прыехала выкладчыца Лідзія Ляшэнка, якая стала ў далейшым

Паляванне на даўніну

Свет беларускіх паданняў, таямнічых гісторый і містычных падзей — тое, што захапляе і прыцягвае, бо, у якім бы стагоддзі ты ні жыў, мінулае нагадвае пра сябе праз нейкія вобразы, дэталі, рэчы, якія мы часам знаходзім у старым куфры, што захоўваецца недзе ў вясковай хаце і памятае продкаў, якія маглі б распавесці і патлумачыць шмат. І калі такі куфар, запоўнены рукатворнымі цудамі, прыязджае ў тэатр, то дзеля адказнай місіі.

Даўняе пра твор

Адзін з паказаў оперы «Дзікае паляванне караля Стаха» ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі пачынаўся са знаёмства з рэчамі, якія захоўваюцца ў Музеі старабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Выстаўка ў тэатры пад назвай «Скарбы з вясковых куфраў» дапамагла глядачам узнавіць (ці больш маладым людзям — набыць) адчуванне адметнасці беларускіх традыцый. Праз асобныя рэчы — ручнікі, паясы, прадметы посуду ці музычныя інструменты — можна было даведацца пра тое, якім чынам і калі нашы продкі выкарыстоўвалі тую ці іншую рэч. А некаторыя вырабы наогул маюць сакральны сэнс. Трэба паслухаць оперу, каб зразумець, якія і чаму...

Справа ў тым, што ў пастаноўцы, якая цяпер ідзе на сцэне тэатра, ёсць прадметы традыцыйнай беларускай культуры. Яны падкрэсліваюць яе адметнасць і дадаюць сцэнічнага каларыту твору, у якім кампазітар Уладзімір Солтан выкарыстаў у тым ліку фальклорныя матывы. Будучы вучнем Анатоля Багатырова (для яго крыніцай натхнення была ў тым ліку багатая народная культура), аўтар оперы «Дзікае паляванне караля Стаха» разумеў: музыка павінна адпавядаць літаратурнаму твору, што ўзяты за аснову. І як аповесць Уладзіміра Караткевіча стала ў свой час бестселерам і ўзрушыла не толькі сюжэтнай інтрыгай, але і сэнсавай (правакутны цікавасць да алейчыннай гісторыі), так і опера павінна была стаць прыкладам высокай музычнай культуры. Цяпер яна — адна з дзвюх нацыянальных опер, што ідуць у Вялікім. А каб цікавасць да нацыянальных твораў не згасала, тэатр кожны раз імкнецца падкрэсліць іх адметнасць адмысловымі імпрэзамі: гэта цудоўны пралог, які дазваляе настроіцца на праслухоўванне оперы, што і сама ўжо стала легендарнай, бо жыве трэці дзясятка гадоў.

Доўгае жыццё опернай пастаноўкі на сцэне — з'ява зразумелая, бо ёсць творы-шэдэўры, публіка іх упадабала і хоча бачыць у афішы. Калі пастаноўка паспяховая (вельмі адметная, створана вялікімі асобамі) і людзі на яе ходзяць, то спектакль у тэатры могуць захоўваць

Фота з сайта bolshoibelarus.by

доўга, нават не абнаўляючы. Прынамсі, так было з операй Солтана «Дзікае паляванне караля Стаха». Яна з'явілася ў афішы Вялікага тэатра Беларусі яшчэ ў 1989 годзе і захоўвалася ў рэпертуары не ў апошнюю чаргу таму, што калектыў стваральнікаў складаўся са славутых людзей. Той спектакль быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР. Але для тэатра было істотна і тое, што гэта нацыянальная опера: Святлана Клімковіч, якая добра ведала Уладзіміра Караткевіча, стварыла лібрэта (пасля смерці пісьменніка) на беларускай мове.

Але пасля рамонтнага атрымаў новыя тэхнічныя магчымасці. І другая версія «Дзікага палявання караля Стаха» паўстала на опернай сцэне абсалютна іншай: тут пра містыку не толькі спяваюць — яе ствараюць і выяўляюць пастановачнымі ды мастацкімі сродкамі, якія максімальна выкарысталі стваральнікі на чале з рэжысёрам-пастаноўшчыкам Ганнай Маторнай. Твор набыў новае жыццё і новыя ўзнагароды: у 2023 годзе спектакль «Дзікае паляванне караля Стаха» адзначаны Нацыянальнай тэатральной прэміяй як найлепшы ў оперы. Яго з поспехам паказвалі ў Расійскай Федэрацыі — як узор беларускага мастацтва і твор, што падкрэслівае адметнасць нашай краіны. Чым жа? Мы самі далёка не ўсе і не ўсё пра яго зразумелі.

Даўняе пра Беларусь

...Ляціць паляванне над зямлёй, быццам бы чорная хмара шырыцца і паглынае свет прыгожай паненкі. Яна мітусіцца і не можа знайсці спакою, пакуль чую гэты жудасны грукат з-пад капытоў коней. Але адкуль яны? Няўжо і сапраўды прывід забітага Стаха і яго палявання паўстаў з балота?.. Такі драматургічны пачатак, які накладваецца на напружанае гучанне музыкі.

Усе магчымыя спецэфекты задзейнічаны і адразу ж агаломшваюць глядача. А гэта і вобраз таямнічага вершніка,

што лунае ў паветры і пагражае расплатай жыхарам мясцін, адметнасць якіх імкнуўся падкрэсліць мастак-пастаноўшчык Андрэй Меранкоў. І візуальны рад, які ствараюць праз праекцыі (мастак Нэла Огрэніч), і святло адыгрываюць сваю містычную ролю (мастак Яўген Лісіцын), калі ў розных сцэнах робіцца акцэнт на пэўных рэчах ці героях. А што казаць пра тое, як абазначаны шыкоўны палац Надзеі Яноўскай: прастора трансфармуецца ў розныя пакоі, залы, галерэі, бібліятэку ці закуточкі, у якіх адбываюцца розныя па маштабе сцэны. Усё па-багатаму. З шыкам. Паглядзіце на касцюмы,

Фота з сайта bolshoibelarus.by

над якімі працавала мастачка Таццяна Лісавенка. Ну а што, калі адматаць некалькі стагоддзяў беларускай гісторыі, то мы недзе так і ўяўляем шляхетнае жыццё таго часу. Багацце Яноўскіх павінна быць абазначана, інакш чалавеку, які не чытаў аповесць, будзе незразумела, з-за чаго закруцілася інтрыга, якую імкнецца развязаць гасць сядзібы, фалькларыст Беларэцкі. А ён паглыбляецца ў атмасферу мясцовасці, што поўніцца рознымі візуальнымі і гукавымі сімваламі.

Мы кажам, што опера адноўлена. Так, але цяпер у ёй гучаць некаторыя музычныя кавалкі, якія ў першай пастаноўцы былі скасаваны. Так, музыка Солтана вельмі яркая, асабліва знакаміты вальс, у якім кружацца гасці сядзібы, каб прывітаць не толькі гаспадыню (у гэтым паказе яе пераканаўча ўвасобіла Марта Данусевіч), але і яе апекуна Дубатоўка (Сяргей Франкоўскі). Напэўна, Беларэцкі (Уладзімір Громаў) ужо тады адчуў: нібыта нейкая шахматная партыя разыгрываецца вакол Надзеі Яноўскай, якую заганыюць у кут жахі і вусцішныя прывіды. Ці ёсць ад іх паратунак?

Нешта зусім іншае — светлае і радаснае — напэўнае дзяўчыну, якую нібыта сілкуюць сілы роднай зямлі. Ці не гэта тая праўда, дзе трэба шукаць абарону? У простых людзях, якія ведаюць, што і як абараняе ад сурокаў, жахаў і наогул зла. Вось яно, тое, што нам спрабавалі патлумачыць перад спектаклем навуковыя супрацоўнікі на чале з кандыдатам мастацтвазнаўства Барысам Лазукам, загадчыкам аддзела старабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, і галоўным захавальнікам музейных фондаў Вольгай Кір'янавай Беларэцкі ручнік — сакральны сімвал чысціні і боскай абароны. Такі ж важны сімвал, як і слупкія паясы, вобраз якіх абыграны ў спектаклі. Толькі ручнікі — рэальныя, як рэальны народ, што карыстаецца імі — у залежнасці ад патрэбы (бо іх выраблялі вельмі рознымі).

Гэтая частка оперы — калі стваральнікі «ідуць у народ» — увасоблена блізка да рэальнасці. Зімовыя прасторы, Каляды і калядоўшчыкі, якія ходзяць за вялікай зоркай. На сцэне рэальны — жывы! — конь як сімвал сапраўднасці і шчырасці народнага жыцця, з якога потым прыйдзе вызваленне галоўнай гераіні і яе гасця. Сімвалаў наогул у спектаклі шмат — настолькі, што аднаго прагляду, можа, і мала, каб звярнуць увагу на ўсе магчымыя раскіданыя па ходзе дэталі. Але ёсць яшчэ адзін сімвалічны вобраз — народа. Яго стварае хор тэатра праз беларускія народныя песні, якія натуральна ўведзены ў канву оперы (хормайстар Ніна Ламановіч). Вобраз народа адчуваецца і праз гукі адметных музычных інструментаў, распаўсюджаных на тэрыторыі Беларусі. Хтосьці будзе гадаць: што гэта?.. Гук, падобны на той, што нараджае «не наша» валынка. Але ў нас ёсць падобны

інструмент, толькі ўласны — гэта дуда, якая мела вялікае значэнне ў беларускай культуры. Таксама як і акарына, і скрыпкі... Як гучыць наша даўніна?

Нават гэтую таямніцу прыадкрывае опера Уладзіміра Солтана, якую можна слухаць і глядзець шмат разоў, бо ў спектаклі столькі ўсёго, што адразу не звяртаеш увагі. Ён шматлюдны, таму, калі гаворка пра шляхецкі бал, мала людзей быць не можа (Ганна Маторная любіць оперы шматлюдныя і робіць іх такімі). Вялікая і дружина Дубатоўка з Варонам — ваяўнічыя нават знешне людзі са зброяй, здаецца, знішчаць Беларэцкага, які дакопваецца да ісціны... Значэнне слоў, якія гучаць, хочацца разумець глыбей — і гэта беларускае слова, у якое ўслухоўваюцца людзі праз оперу. Выдатна, што яно гучыць з акадэмічнай сцэны.

Пастаноўку можна глядзець безліч разоў, каб асэнсаваць значэнне беларускіх адметнасцей. Кожны раз будзе нейкае адкрыццё, нейкае новае разуменне звыклых рэчаў, якое пры магчымасці пастараюцца падкрэсліць у тэатры: ёсць добрая практыка перад беларускімі операмі — яшчэ і «Сівой легендай» Дзмітрыя Смольскага на лібрэта самога Караткевіча — запрашаць спецыялістаў-навукоўцаў з цудоўнымі куфрам. Таму кожны такі паказ — гэта больш, чым опера. Хоць і сам факт іх існавання на сцэне — вялікая справа.

Ларыса ЦІМОШЫК

Фота Лізаветы Голад.

Павучальнасць і займальная сэнсатворчасць

Завяршальны выпуск 2024-га падвёў асноўныя маладосцеўскія вынікі. Можна знайсці спіс усіх публікацый за год, заканчэнне рамана Зінаіды Дудзюк «Кошт волі», своеасаблівае падагульненне юбілейнага сталічнага «Лістапада» — кінааматары павінны ацаніць матэрыял Ксеніі Зарэччай. На старонках чытаем малую прозу Вікторыі Сінюк, Галіны Пярун, Аляксея Забалоцкага і Віктара Варанца, паэзію Андрэя Кімбара, Таццяны Дзеніскавец, Казіміра Камейшы і Змітрака Марозава. Як ніколі шырокая і разнастайная рубрыка перакладаў — з Цэзара Флайшлена, Людвіга Уланда, Георга Тракля і Фрэнсіса Скота Фіцджэральда. Тамара Аўсяннікава прысвяціла матэрыял Івану Бурсаву, а тэатральная аглядальніца Ясенія Аляксеева наведла і ацаніла спектакль-настальгію «Белыя росы». Міхал Несцяровіч прыводзіць звесткі з мінуўшчыны касцёла ў мястэчку Паланечка, а Дзмітрый Аўчыннікаў прадстаўляе эсэ «Шчасце на адзнаку». Па старонках раскіданы рубрыкі-апытанкі, адрасаваныя аўтарам, пра любімыя навагоднія творы і першыя ў жыцці публікацыі.

«І неўпрыкмет пачынаеш падладжваць жыццё пад тое дзівацтва». Вікторыя Сінюк шукае жаночае шчасце, уздымае пытанні жыццёвых прыярытэтаў. «Восень адыходзіць удалячынь», на мой погляд, выдатна адлюстроўвае эвалюцыю стасункаў дарослых людзей, шлях ад летуценнасці да рацыянальнага выбару, пэўнага прыжывання, прымання агульных каштоўнасцей і... да кахання. «Прынцып гіля», мяркую, — пра захаванне веры ў лакальныя, асабістыя «народныя прыкметы», якія пэўным чынам дапамагаюць трымаць сувязь з дзяцінствам, родным месцам, зямнымі чудамі: «Збылося! Супадзенне, шанцаванне, удача? А можа, прынцып, якому захоўваюць вернасць усе на свеце мары?..»

«І хваста не адчувае, і вусы не варушацца». Галіна Пярун закранае ў казцы для дарослых «Навагоднія прыгоды бадзяжнага ката Васіля» вострую ва ўсе часы маральную праблему вернасці ў адносінах, у тым ліку і ў шлюбе. І дзеля ўсталявання справядлівасці карае героя апавядання мужа-зрадніка Сан Саныча — ператварае яго (няхай толькі ў яго трызненні) у жывёлу.

«Мне стала страшна ад абсурднасці сітуацыі». Кліпавыя абразкі Аляксея Забалоцкага «Невяртанне» недзе на мяжы крыміналу і містыкі. На сцэну выводзіцца тэма смерці, якую немагчыма абмінуць у чалавечым існаванні — шматкроць рамантазаваная, прыўзнятая і, наадварт, натуралістычная і змятная. У маладога пісьменніка ёсць смерць чужая — усведамленне гора іншага, а яшчэ пагроза смерці — нешта аддаленае: «Нават калі здарыся землятрэс альбо цунамі (не ў яго краіне), Барыс толькі паціскаў плячыма: «Былае...» Удала перадаецца эффект саспенсу — стану трывожнага чакання і нявызначанасці. На мой погляд, выдатна паказаны псіхалагічны аспект успрымання адзначанага вышэй чужога гора, таго, якое далёка і не хвалюе цябе, пакуль не тычыцца непасрэдна.

«Значыць, у бараку жылі палонныя, якіх ліфтам апускалі ў лабараторыю на доследы». Прыгодніцкае апавяданне Віктара Варанца надзвычай дынамічнае і насычанае. Назва «Лецішча» дакладна нічога не гаворыць пра змест тэксту, хіба падзаглавак можа намякаць на нешта падазронае. Муж і жонка ў тэксце — проста парачка з блокбастара, толькі ў прасторы сучаснай Гродзенскай вобласці. І гэта той рэдкі выпадак, калі сапраўды трэба вытрымліваць ўзроставае цэнз чытачоў. Пачынаецца ўсё з жадання Насты набывць лецішча дзеля «свежага паветра, здаровай агародніны з градак, спакойнага рытму жыцця», аднак потым высвятляецца, што абраны і выкуплены хутар не такі прасты... На кожнай старонцы — новыя і новыя нечаканыя павароты ў сюжэце, якія дзеля захавання інтрыгі не буду раскрываць.

«...Я вярнуўся Готшалкам, з гэтым імем і буду кіраваць роднай зямлёй».

Вяртанне Годслава-Готшалка на родную зямлю, усведамленне вялікіх людскіх страт, навіна пра смерць каханай, сустрэча з сынам Будзівоем і развіццё наступных падзей чакаюць чытача ў працягу і завяршэнні гістарычнага рамана Зінаіды Дудзюк «Кошт волі» (папярэднія главы апублікаваны ў «Маладосці» №№ 9, 10, 11).

Неяк я ненаўмысна ўмоўна падзяліла паэтаў «Маладосці» на «маладых» і «сталых». Гэта ўсё адносна, зразумела, маімі «маладымі» прыблізна будуць людзі ад 1980 года нараджэння і пазней. У іх творах я бачу позірк у сябе, спробу раскрысціца перад светам, дзе з'явы рэчаіснасці — інструменты самаспасціжэння. У «дарослай» творчасці адчуваецца, што паэт робіцца своеасаблівай лінзай, праз якую чытач глядзіць на свет, праз якую ў пэўным святле чытаюцца паняцці і канкрэтныя, і абстрактныя.

Чарада верлібраў Андрэя Кімбара «Пад небам без поўні» працягвае нітку аўтарскай самарэфлексіі. Трымаючыся за яе, рэцыпіент пражывае праблемы аўтара, напрыклад, страх скажэння ідэі твора, абясцэньванне мастацкага радка, каштоўнасці творчасці, патрэбнасць яе.

«Для ўхвальных падабаек ўсім сябрам...». Байка «Сэлфі» Таццяны Дзеніскавец высьмейвае прыярытэты сучаснага чалавека, у якога свет віртуальны дамінуе над рэальным. Хочацца ўхваліць вытрыманасць канона і гумар.

Нізка Казіміра Камейшы «Жар» саткана з вобразы малой радзімы паэта. Адзін з ключавых аб'ектаў, адлюстраваных у творах, — рака Сула, якая з'явілася ў пяці вершах аж чатыры разы. Сула бачыцца цэнтрам сусвету аўтара, чымсьці вечным і бясконцым:

І ты, мая, з маёю думкай побач,
Бяжыш, мінаеш дзень мой і мяне,
Мінеш пасля і вечар мой, і поўнач,
І берагі жыцця майго мінеш.

«Сула»

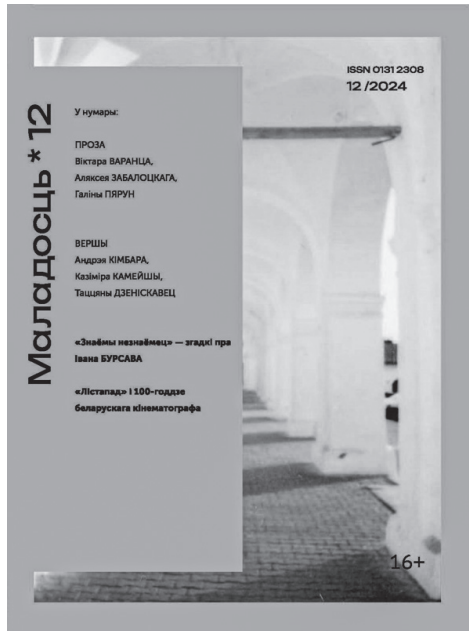
Як і ў наступнага аўтара, Змітрака Марозава, у Казіміра Камейшы дэкларуюцца заканамернасці суіснавання вялікага і маленькага ў свеце:

Лілося святло праз двары і паляны,
Цякло берагамі самотнай Сулы.
І я зразумеў, дзе яно ўсё схавана:
Вялікае ўсё спачывае ў малым.

«Веліч»

«Лысагорскае» прымушае задумацца пра значнасць працы: і надзённай, фізічнай, і творчай, ды заклікае звярнуцца да загадкавай постаці Францішка Ведзьмака Лысагорскага:

Рыдлёўка і плуг не заменяць яра,
Злысела даўно ўжо дарэшты гара.
І тое, што скуб неўтаймоўны Пегас,
На сечку скасіў пераборлівы Час.

Напэўна, ні ў кога раней я не сустрэла такой своеасаблівай оды ядлоўцу. Аўтар, здаецца, параўноўвае гэтую сціплую невысокую, з лекавымі ўласцівасцямі, але наравістую расліну з чалавечым характарам: «Пакратай рукою ці шчакою: // Які аксамітны — ого! // Ні вочы, ні рукі не коле, // Калі ты не ломіш яго».

Замыкае падборку верш-прысвячэнне (да «А. К.») «Малітва», у якім захаваў любоў да чалавека і шчырасць веры ў Бога:

Трэба, многа так трэба.
Моляць рукі твае.
Хоць і моліш у неба,
А зямля ўсё дае.

Вершы Змітрака Марозава, сабраныя пад агульным загалоўкам «Я брыду ў неведомасць адзін...», кантрастна адштурхоўваюць ад зямлі праз выяўленне маштабных вобразаў, потым вяртаюць да маленькага, але не меней каштоўнага — жыцця кволай істоты:

Іду суровым Шляхам Млечным,
Дзе праўду прагне жыць мана.
А трэба жыць па-чалавечы...
Жыццё адно і смерць адна.

«***Жыву і радуся сонцу»

Ляжыць сінічка на асфальце,—
Не даляцела да гнязда...
Куды ж вы, людзі, пачакайце.
У нас — сусветная бяда!
Падранка з долу падымаю.
Кладу на росную траву,
Няхай сінічка акрыяе —
І я таксама аджыву!

«Сінічка»

Гэтыя два прыклады сумяшчаюць у сабе і ўстойлівае дэклараванне маральнасці, напрыклад, голас чалавека ў выразе «А трэба жыць па-чалавечы», і ў той жа час адлюстраванне маленькіх спраў, уважлівага стаўлення да жывых істот (якія характарызуюць не горш за гучныя словы).

Змітрок Марозаў карыстаецца сваёй і чужой эпіграфікай, згадвае імёны іншых пісьменнікаў, надаючы паэзіі пэўны дыдактызм, адначасова ўшаноўваючы памяць тых, каго называе, — Максіма Багдановіча, Аляксея Пысіна, Мікалая Забалоцкага, Яўгеніі Янішчыц.

Мяркую, многім з тых, хто нарадзіўся ў вёсцы, будзе сутучная наступная думка паэта:

Мне ў горадзе цесна,
А ў вёсцы самотна.
Між імі вандрую,
Як птах пералётны.

«***Мне ў горадзе цесна...»

Бачацца ключавымі апазіцыі «душа — цела», «зямля — неба», «жыццё — смерць», яны выяўляюць у пэўнай ступені веру паэта, пэўныя адвечныя, сэнсадажныя пытанні:

І не твая, душа, віна —
Надзеі, мары не збыліся,
Зрачэшся цела і адна
Ты адляціш да зорных высяў.
«Душа і цела»

«...Не належаў да трыбунных паэтаў, не адрозніваўся асаблівай гаварлівасцю, але ўмеў слухаць». Постаці паэта і перакладчыка Івана Бурсава прысвяціла тэкст «Знаёмы незнаёмец» Тамара Аўсяннікава. Матэрыял будзе карысны ўсім, хто цікавіцца паэзіяй і шукае імёны пашыральнікаў беларускай літаратуры ў свеце.

«Спектакль — для ўсіх. І таму, напэўна, так мала каму падыходзіць». Ясенія Аляксеева звяртаецца да агляду ўвасаблення вядомага сцэнарыя Аляксея Дударова ў сценах Новага драматычнага тэатра ў матэрыяле «Смерць савецкай камедыі, ці Чаму пара пакінуць у спакоі «Белыя росы»» (прымяркоўвалася яно да 40-годдзя з дня выхаду фільма і 100-годдзя беларускага кінематографа). У тэксце прыводзіцца шэраг прыкмет, згодна з якімі адзначаная пастаноўка выглядае састарэлай. Калі вы раптам любіце «Белыя росы», прапаноўваю зірнуць на іх праз прызму ўзнаўлення. На вялікі жаль, мне пакуль што не выпала магчымасць яго пабачыць, таму ні пагаджацца, ні спрачацца са спадарыняй Аляксеевай не выпадае. Аднак хачу закінуць правакацыйна вуду, бо яшчэ дакладна ў лютым-сакавіку ёсць паказы: «Кажуць, спектакль не спрабаваў канкураваць з кінастужкай. А нават калі б і спрабаваў — не атрымалася б».

«І вось сяджу я такая занятая, дзелава, прыгожая і бедная, клацаю пальчыкамі на клавіятуры і думаю, што трэба было марыць пра якіх-небудзь іншых гераінь». Прайшло ўжо крыху часу ад трыццатага «Лістапада», і ў галоўнай аглядальніцы экранных і тэатральных навінак Ксеніі Зарэччай аспеў для шырокай публікі «Сінефільскі дзённік». Можаче чакаць ад гэтага тэксту поўнага паглыблення ў фестывальныя будні і ўрачыстасці, бо аўтарка мела непасрэднае дачыненне да арганізацыі конкурсу «Кіно маладых». Тут будзе пра кіно, пра сустрэчы з зоркамі, пераадоленне моўных бар'ераў і безліч інсайдарскіх нюансаў — усё з гумарам. Мне не сорамна сказаць Ксеніі, што люблю яе матэрыялы за кампетэнтнасць, шчырасць і непасрэднасць.

«...Ксёндз Мацарскі, які склаў дакумент на жаль, дапусціў у ім значную памылку». Невядомыя раней факты з гісторыі касцёла ў мястэчку Паланечка выкладае даследчык Міхал Несцяровіч праз публікацыю на сучаснай беларускай мове архіўнага дакумента «Пратэстацыя ксяндза Ваўжынца Мацарскага на навагрудскага кашталяна Яна Рудоміну з-за захопу маёмасці, прыналежнай Палонскаму касцёлу» 1643 г. з каментарыем.

«Прысвячаю маім дарагім і незабытым дзядулю ды бабулі». Тры настальгічныя мініяцюры-разважанні Дзмітрыя Аўчыннікава «Пра дзяцінства», «Пра кнігі», «Пра каханне» складаюць эсэ «Шчасце на адзнаку».

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Міхась БАШЛАКОŪ

★ ★ ★

Як белага снегу, што зноў закружыў,
Святла мне, святла не хапае...
Брыду я стамлёны між
суцёмных ніў,
Сябе тут былога шукаю...

Калісьці па сцежках я гэтых хадзіў,
Быў юны —
святла мне хапала...
Усё разважаю: ці правільна жыў?
Навокал святла гэтак мала...

Няўжо ўсё дзівоснае я разгубіў?
Душа з кожным годам змрачнела...
Снег белы над шляхам,
снег зноў закружыў,
Каб мне у жыцці пасвятлела...

Снег кружыцца белы, бінтуе душу —
На момант, відаць,
пасвятлее...
А горыч і роспач, што ў сэрцы нашу,
Ці з ветрыкам веснім развею?

★ ★ ★

Зімовы вечар. Ціха і пагодна.
Струменіцца-бруіцца вольны шлях.
І на душы спакойна і лагодна.
Няспешна крочу ў суцёмных палях.

І месячык срабрыцца над дарогай.
І белы снег навокал зіхаціць.
Малюся і пытаюся у Бога:
Куды ісці? І што далей рабіць?

Як песняю душу сваю узвысіць?
І як узвысіць гэты грэшны люд
Да гэтых самых срэбразорных высяў,
Дзе кожнага чакае Божы суд?

А зоркі — як няспелыя суніцы...
Бязжыць, віецца ўдалеч сонны шлях.
Зімовы вечар. Месячык срабрыцца.
І ціша незвычайная ў палях...

★ ★ ★

Валерыю Пазняку

Жыву надзеямі на лета,
Калі дарогі вабна клічуць
Услед за вольным бегам ветру,
Калі душа мая курлыча
І адклікаецца санетам...

Жыву бясконцым спадзяваннем,
Што будуць сцежкі разбязгацца
І хмельна пахнуць на змярканні
Духмяным водарам акацый,
Як у юнацтве на спатканні...

Яшчэ зіма, а ўвесь у мроях:
Блукаю недзе я ўдалечы
Дзівоснай летняю парою,
Які цудоўны цёплы вечар
І неба чыстае такое...

Гляджу ў акно, а там сняжыцца,
А там дарогі замятае...
А мне якую ноч не спіцца:
Шляхамі даўнімі блукаю,
І шэпча штосьці мне крыніца
За тым святальным родным гаем...

★ ★ ★

Проста ўсё і надзіва складана...
Разважаеш. Гадаеш. Як быць?
Ціха крочым, а сонечны ранак
Шматгалоссем птушыным звiнiць...

Тыя ж далечы... Толькі не тыя
І пачуцці, і дні ўсе мае:
Зніклі ў плыні жыцця залатыя...
Як сягоння мне іх не стае...

Прамільгнула, усё праяццела,
Непрыкметна кудысьці сплыло.
Разам з кветам акацыі белай,
Як юнацтва, даўно адцвіло...

Не цаніў... так заўсёды бывае...
Потым позна сябе дакараць...
А над хмельным і сонечным маем
Неўгамонныя птушкі звiнiць...

★ ★ ★

Птушка крычыць ля ракі
За апусцелаю ніваю...
Дзе мае тыя радкі,
Сонечныя, ічымлiвыя?

Дзе яно, тое свято,
Што нада мной струменiла?
Іней крануў вясло.
Далечы заасенiла...

І не вярнуць, відаць,
Фарбы пары вясенняй...
Што тыя дні гукаць?..
Сеецца дождж асенні...

Ах, як душа баліць...
Дзе яно ўсё? Зляццела?
Ліст за акном трыміць
Мокры і пажаўцелы...

★ ★ ★

Вось і восенню дыхнула,
Вось і лета ўжо на спад:
Праляцела, прамільгнула...
Азірнешся — лістапад.

Штосьці шэпча і прарочыць
За засмужаным акном...
І гартаеш дні і ночы,
Каб здзiвiць сваім радком...

І каму якая справа,
Як жывеш і чым жывеш?
Людзям iнiшае ciкава:
Ці кране душу твой верш?

★ ★ ★

Як клёны восеньскай парой
Губляюць яркую лістоту,
Так мы губляем дні, пяшчоту,
Любоў і звыклы нам спакой...

І толькі вечна мiтульга
Нястомна хваляй набягае
І непрыкметна ўсё змывае...
Спахопiшся... А ўжо смуга.

Крылом накрые наваколле...
І нi дарогi ў ciхім полі...
І разважаеш: жыў — не жыў...
Ці, можа, проста ўсё прыснiў?

У непатрэбнай мiтуснi
Бясследна прападаюць днi...
А ўсё-ткi помнiцца: на золку
Крычала ў жыццe перапёлка...

★ ★ ★

Гляджу ў акно, у цемру углядаюся...
За шыбамi асеннi дождж iумiць...
Чаго хачу? Куды я ўсё снiаюся,
Калі жыццi таропка так бязжыць?

Спакойней трэба...
І чаго снiаюцца?
Даўно вакол — нi блiзкіх,
нi сяброў,
Анi душы, каму паспавядацца,
Каму даверыць таямнiцу слоў...

Асенні дождж, давай паразмаўляем,
Ты гэтакi ж адзiнокі, як і я...
А хочаш, табе вершы пачытаю,
Бо людзям што паэзiя мая?..

Ім напляваць на ўсiх паэтаў свету,
Яны даўно жывуць як жабракі...
Што, чэрствам, iм да Цютчава
цi Фета?

Капошацца, бы ў глебе чарвякі...

Бог iм суддзя! Я iх не асуджаю...
У кожнага, відаць, сваё жыццё.
А я штодня паэзiю чытаю,
Каб не патух душы маёй касцёр...

Там лес глухі за шыбамi, там нетры,
Там выюць на пiлiпаўку ваўкі...
Дождж за акном iушукаетца
з ветрам,
Чытае ўслых асеннiя радкі...

★ ★ ★

Успамiнаць пра даўнiя гады?
Што толку у бясконцых успамiнах,
Калі няможна нават на хвiлiну
Патрапiць зноў у час той залаты?

Усё, усё даўным-даўно сплыло...
Але гляджу і зноў успамiнаю,
Бо многага, што некалi было,
Да болю мне сягоння не хапае...

Святлана БЕЛЬСКАЯ

★ ★ ★

У бярозавым гаі густым
Пракладае дарогу снежань.
Следам сцелецца белы дым.
Вырастаюць белыя вежы.

Завiруха бярозы ўсе
Палатном ледзяным спавiвае,
І ў зімавай сваёй тузе
Калыханку начную спявае:

«Засынай, бярозавы гай!
Патанай у зімовых марах.
І плыве над табой няхай
Месяца човен у хмарах».

...Распаўзаецца зiмняя ноч
Плямай чорнай у сырадоi.
Срэбрам сыплецца снежны дождж...
Можа, ява, а можа, мроi...

★ ★ ★

Дзяцiнства маё, вярнiся!
Вярнiся хоць на хвiлiну
Барвай асенняга лiсця,
Траў веснавых зелянiнай.

Россытам зорным над полем,
Гоманам сцiшаным рэчкi,
Бэзавых красак раздоллем,
Гронкай чырвоных парэчак.

Рэхам заўзятым у лесе,
Песняю салаўiнай.
Дзяцiнства маё, вярнiся,
Вярнiся хоць на хвiлiну.

Але за лясы, аблокi
Шумнай вясёлай зграяй
У вырай далёкi-далёкi,
Звароту адкуль не бывае,

Гады адляцелi як птушкi.
І толькi з крыла пярo,
Нiбы залатая стужка,
На золку на ганак лягло.

Пярo залатое з ганка
Я падхапiла перш,
Чым адцвiла заранка,
І напiсала верш.

★ ★ ★

Вечар прайшоў дазорам,
Увiшна развесiў зоры
У цьмяным небе высока
І падмiргнуў iм вокам:

— Свяцiце, ясныя зоры,
Складайце ў небе ўзоры,

Фота Кастуся Дробава.

Людміла ЛАЗУТА

Кожны раз, калі еду на машыне ці аўтобусе на малую радзіму, стараюся выбраць месца каля акна, каб можна было разглядаць, як змянілася наваколле. Вельмі папрыгажэлі невялікія гарадкі і цэнтральныя сядзібы, яны красуюцца новымі рознакаляровымі дахамі, школамі і дзіцячымі садкамі, уласнымі дамамі мясцовых жыхароў...

Я ехала на вясковыя могілкі, дзе пахаваны бацькі.

Прыпынак — на «галоўнай» плошчы вёскі, дзе заўжды раніцай абмяркоўваліся калгасныя справы. Тут можна было даведацца не толькі ўсе навіны і дэталі з жыцця вясцоўцаў, але і пра становішча ў свеце. Дзіўна, але і дагэтуль не зусім разумею, як гэта ў нашай вёсцы ведалі ўсё пра ўсіх. Калі, скажам пра сваякоў, суседзяў, дык гэта зразумела. Але ж і пра тых, хто жыве воддаль, з кім нячаста сустракаешся, каго рэдка бачыш. Пры тым, што ніхто ніколі не ўмешваўся ў асабістыя клопаты чужой сям'і, ва ўсякім разе я гэтага не памятаю.

Але ж калі так здаралася, што хтосьці з дзяцей «забыўся» павітацца са старэйшымі ці нешта не тое зрабіў або, яшчэ горш, нешта кепскае, то можна было зусім не сумнявацца: бацькі вельмі хутка аб гэтым даведаюцца. «Па паветры хіба?» — думалі мы, дзеці, у той час. Адчувалася агульнае выхаванне дзяцей у вёсцы, яно зыходзіла з таго, што нашы бацькі, ды і ўсе дарослыя ўсведамлялі: чужых дзяцей не існуе. І калі падумаць, то ў такім усведамленні няма ніякай мудрагелістасці: жыццё патрабуе...

Убачыўшы мяне на вуліцы, са свайго падворка выйшла павітацца суседка.

— Як, цётка, маецца? — спытала я.

— Паціху, як кажуць, нічога.

— Вы ж цяпер адна?

— Адна і не адна. Дзеці раз'ехаліся. Ты ж ведаеш, яны далёка, як і ты, у Мінску, часта не наездзяцца. Мне суседзі, калі што якое, дзякуй ім, дапамагаюць. Так што грэх скардзіцца... А ты, дзіцятка, як?

— Таксама ўсё паціху, працую.

Трошкі яшчэ пагаварылі. Самыя галоўныя навіны яна мне хуценька і далажыла.

Мне было прыемна даведацца, што па заяве жыхароў вёскі з раённага цэнтра прыезджала брыгада супрацоўнікаў МНС, якая дапамагла навесці парадак на могілках: спіралівалі старыя небяспечныя дрэвы, выкарчавалі непатрэбны хмызняк. А яшчэ яна сказала, што ўжо двойчы каля мацінай магілы бачыла незнаёмага сярэдняга ўзросту чалавека. Ён прыезджаў спецыяльна на могілкі, больш нідзе не затрымліваўся. Я спытала, хто ж гэта быў. Яна не ведала, паціснула плячыма. Як ні гадалі абедзве — ніякай пэўнасці...

...Я ўглядалася ў твары бацькоў на фатаграфіях помнікаў, думала аб тым, што вельмі многім ім абавязана. І, як часта бывае ў жыцці, пры розных абставінах у думках звяртаюся да іх, нібы параўноўваю свае ўчынкi з тою шкалою каштоўнасцей, якая існавала ў сям'і. Зусім нядаўна ўспомнілася, як аднойчы цёплым вясновым вечарам — мне тады было каля дванаццаці гадоў — мы з мамай сядзелі на ганку, чакалі тату. Гледзячы на поўню, я дэманстравала маме свае веды па астраноміі — распавядала аб паходжанні плямаў на месяцы. Мама задуманна слухала. Калі мой запас ведаў

Калі людзі людзей не бачаць

Апавяданне

быў вычарпаны і я замаўчала, мама прыгарнула мяне да сябе, заглянула ў вочы. Я адчувала, што яна мае сказаць штосьці важнае, цяплява чакала.

— Дарослай ты ўжо стала, дачушка, многа ведаеш. Малайчына, што любіш чытаць. Вучоныя шмат працавалі, каб дасканала пра гэтыя плямы растлумачыць. Давай і мы разгледзім іх уважліва. Бачыш, яны маюць пэўныя формы. Прыглядзіся, знізу адзін чалавек падае, амаль зусім ляжыць, а вышэй відаць, як над ім стаіць другі, які яго забівае, трымае вілы. Гэта браты. Адзін з іх — Каін — займаўся земляробствам, другі — Авель — пасвіў статкі. Авель быў не ганарлівы і памяркоўны, Каін меў жорсткі і зласлівы характар. Па біблейскім паданні, яны аднойчы прыносілі ахвяру Богу. Авель рабіў гэта ад чыстага сэрца, з надзеяй і малітвай аб літасці, Каін жа проста выконваў звычай, без любові і страху Бога. Бог бачыць сэрца кожнага, ахвяру Авеля ён прыняў, дым ад яе падымаўся ў нябёсы. Каін жа, убачыўшы, што ад яго ахвяры дым расцілаецца па зямлі, зразумеў, што яна Богу не патрэбна. Пасля гэтага Каін стаў здзіўляцца свайму брату, выклікаў яго ў поле і забіў. Перад Богам у сваім граху не прызнаўся, быў пракляты. Сумленне яго мучыла ўвесь час, нават на зямлі бацькоў ён не змог жыць... Жыццё чалавека — найвылікшая каштоўнасць, яго шанавалі патрэбна. Калі людзі не забываліся на гэта, быў пакінуты вечны напамін, які мы бачым кожны раз, калі ўсходзіць поўня.

«Мабыць, і фашысты былі ад Каіна», — вырашыла я пасля нядоўлага роздуму і сказала пра гэта маме. Яна згадзілася са мной і, трошкі памаўчаўшы, дадала:

— Вайна заўсёды супраць Бога, бо забірае чалавечыя жыцці. Але ж, бачыш, Каін і без вайны гэта зрабіў...

Так у маё яшчэ амаль дзіцячае сэрца тым вечарам увайшоў зусім незнаёмы і дарослы боль ад усведамлення таго, што людзі могуць забіваць адзін аднаго, нават брат брата. І што зайздасць — вельмі цяжкае для чалавека пачуццё. Яно тым і небяспечна, што адразу іншаму чалавеку і не бачна. Асабліва, калі справа тычыцца не фізічнага чалавечага жыцця, а яго душы. Зайздасць забірае спакой, веру, надзею... Зраднік ці рабаўнік — нібы той Каін — таксама між сумленных людзей жыць не могуць: поўня, мабыць, нідзе не дае знайсці спакой. Так і бадзяюцца яны па свеце...

«Трэба сухое лісце вынесці», — падумала я, аглядаючыся. Калі выйшла за агароджу могілак, заўважыла чырвоны аўтамабіль, з якога выходзіў невысокага росту мужчына. Па-спартыўнаму апрануты, ён выглядаў моладзі. У якісьці момант нашы вочы сустрэліся. Я здзіўлялася, бо ўбачыла ў яго позірку адначасова разгубленасць і дзіцячую радасць.

«Такая рэдкая з'ява для мужчыны», — прамільгнула ў галаве.

— Вы, пэўна, дачка цёткі Марыі, — павітаўшыся сказаў ён. — Вельмі падобная да яе. Як жа мне сёння пашчасліва сустрэць вас! Даўно трэба было пабачыцца. Відаць, цётка Марыя і тут дапамагла.

Пасля гэтых слоў я зразумела прычыну радасці ў яго позірку, якую заўважыла раней. Падумала, што, магчыма, яго дзецям, як і мноству знаёмых маёй мамы, неабходна мая дапамога ўрача-педыятра.

— Вы хочаце мне штосьці расказаць? Мы пагаворым, толькі мне трэба тут прыбраць лісце.

Ён збегав да машыны і вярнуўся з вёнікам у руках:

— Я дапамагу. Вось і вёнік з сабою ўзяў. Мяне Сашам завуць.

Працавалі моўчкі, кожны, мабыць, думаў пра сваё. Праз гадзіну помнікі былі

чыстыя, усё лісце вынесена. Мне нават здавалася, што час расцягнуўся, так хутка ўсё атрымалася зрабіць.

— Вы не спяшайцеся на аўтобус, я вас да горада давязу.

Мы прыселі на лаўку каля сасны. Я падрыхтавалася слухаць. Старалася быць уважлівай, Аляксандр хваліваўся...

— Ведаеце, каб вы ўбачылі мяне гадоў восем назад, то, мабыць, і слоўца ад мяне не захацелі б пачуць... — ён уздыхнуў і рашуча прадоўжыў свой расповед...

— Вайсковую службу я праходзіў у Афганістане. Вярнуўся пасля вайны, закахаўся, ажаніўся, нарадзілася дачка — мы з жонкай былі шчаслівыя...

Усё было добра, пакуль я не застаўся без працы. У нашым будаўнічым упраўленні скарачалі штат, пакідалі толькі кваліфікаваных і здаровых, ды і тым па тры месяцы зарплату не плацілі. Многія мае знаёмыя падаліся на заробкі ў Маскву. А я спадзяваўся знайсці работу дома, мне зусім не хацелася пакідаць сям'ю, трэба было дапамагаць пастарэлым бацькам, якія за мой «афганскі час» і так усе вочы выплакалі. Першыдычна работа яшчэ знаходзілася, выконваў нейкія заказы.

Вечарамі з такімі ж хлопцамі сядзеў за півам. Потым сталі з віном сябраваць. Я і не заўважыў, як за тры гады апынуўся на самым дне... Ні слёзы жонкі і мамы, ні жорсткія дакоры бацькі не краналі. Зранку «калаціла», і я, як у непрытомнасці, шукаў спіртное. На медыцынскую дапамогу не згаджаўся, такія абставіны жыцця мяне ўжо не хвалівалі, нават задавальнялі. Пра наступны дзень думаць не мог: гэта — вельмі страшна. Хутка ўжо і дамоў на чаваць перастаў прыходзіць...

Аднойчы раніцай я прачнуўся ад таго, што хтосьці мяне трос, спрабаваў перавярнуць, адсунуць. Уставаць не хацелася, але мне настойліва не давалі спаць. Я расплюшчыў вочы і ўбачыў бабурку ў белай хусцінцы, маленькую, гадоў пад восемдзесят. Яна спрабавала мяне разбудзіць і ўсё прыгаворвала:

— Дзіцятка, уставай, тут нельга вальяцца, падніміся.

Я сеў, аглядаючыся і зразумеў, што заснуў каля агароджы сабора, які будаваўся ў нашым горадзе, і што гэта вельмі не падабаецца прыставучай, як аса, бабцы. Надумаўся зноў легчы, але па настойлівым позірку старой зразумеў, што адыходзіць ад мяне яна не збіраецца. Каб адчапілася, сказаў, што згубіў адзін чаравік, пакінуць гэтае месца не магу. Бабуля прыхінулася да агароджы побач са мной і стала распытваць, дзе я быў і дзе мог згубіць чаравік.

— Ну што табе трэба, старая? У міліцыі быў. Затрымліваў днём, потым у бальніцу вазілі, там дзесці і згубіў.

Бабулька задумалася, а потым строга так сказала:

— Ведаеш што, сынку, адыдзі далей, там будаўнікі лаўку зрабілі. Пасядзі, дакавайся мяне, я збегам пашукаю твой чаравік.

Не ведаю чаму, але згадзіўся. Бабуля праводзіла мяне позіркам, пачакала, пакуль я дакульгаў да лаўкі, потым «пабегла». Я паглядзеў услед і ўбачыў, як бабулька ледзьве перастаўляе правую нагу, якая разы ў два была таўсцейшая за левую. Каб заглушыць нечаканае пачуццё спагады да незнаёмага чалавека, я падумаў:

— Нічога, бабуля, чыкільгай, тут недалёка, будзе табе занятка, а я спакойна паляжу на лаўцы. Ты сама пайшла, я цябе не прасіў...

Не заўважыў, як зноў заснуў.

Калі адчуў, што мяне зноў трасуць, зразумеў, што прайшло ўжо гадзіны тры, бо сонца добра прыпакала...

— Сыноч, уставай! Я твой чаравік знайшла. Мне ў міліцыі казалі, што кіроўца, які цябе ў бальніцу вазіў, памыў машыну пасля змены і дамоў пайшоў. Дык я да яго збегала, даведлася, што ён твой чаравік выкінуў у сметніцу за гаражом. Там яго і знайшла. Добра, што паспела раней, чым смеццязвоз прыехаў. Абувайся, ідзі дамоў і больш так не ўпівайся...

Я аслупянела глядзеў на яе набрынялую нагу, бачыў дабрыню ў стомленых вачах і не разумеў, навошта ёй было шукаць чаравік незнаёмага, бруднага, атупелага ад запояў чалавека...

— Не магу я дамоў, няма мне з чым да жонкі з дачкой ісці, — адказаў я. Не ведаю чаму, але мне раптам нясцерпна захацелася плакаць. Упершыню за многія гады слёзы пацяклі па маім твары, але сораму не адчуваў. Бабуля прысела побач, пачала гладзіць маю брудную руку і таксама ціхенька ўсхліпвала. Потым сказала:

— А ты прыходзь да нас на будоўлю. Будзеш, пакуль акрыяеш, у простых работах дапамагаць. А потым і тынкаваць пачнеш. Я цябе да бацькоў завяду. Тут плаццё нямат, але ж будзеш займацца Божай справай, сям'ю пракорміш.

Я даўно не чуў такіх слоў, яны краналі душу. Але думаў пра тое, што працаваць я ўжо даўно развучыўся. Не змагу нічога рабіць. Навошта мне гэтыя клопаты, ды яшчэ ў храме? Зрабіў выгляд, што падумаў і адказаў:

— Не, матухна, я працаваць не змагу, я ж алкаголік, хворы, ты і не ведаеш, якая гэта страшная хвароба...

Яна паглядзела мне ў вочы, нібы старалася штосьці ў іх убачыць. Праз хвіліну вельмі ўпэўнена, ціха і душэўна сказала:

— Не, дзіцятка, не хвароба гэта ў цябе, а распуста. Калі ўпаў, то падымайся, чалавеку ў брудзе ляжаць нельга...

Некалькі хвілін Аляксандр маўчаў. Цяжка ўздыхнуў, прадоўжыў:

— Цяжка паверыць, але ж гэтыя словы трапілі туды, куды трэба, мне захацелася стаць іншым. Не буду расказваць, як цётка Марыя прасіла прыняць мяне на работу, як прывяла потым у царкву: «Ты ж ахрышчаны!», як прасіла заробак атрымліваць прыходзіць разам з жонкай, як потым я ўладкаваўся на новую працу...

І зноў маўчанне. Так, на жаль, у жыцці здараецца, што цяжка ўспамінаць — гады не вельмі хутка «залечваюць раны»...

Саша павярнуў галаву да помніка на магіле:

— Вось толькі праводзіць яе ў новае жыццё не паспеў — былі з сям'ёй у адпачынку, калі яна памерла. Езджу цяпер сюды, цётка Марыя для мяне была як другая мама, дапамагла нанова нарадзіцца.

Трэба было збірацца. Заехалі на надворак. Суседка выйшла развітацца. Убачыўшы мяне разам з Аляксандрам, запытала: «Ты яго ведаеш?» Я кіўнула.

Увесь час, пакуль мы ехалі з вёскі, я думала пра тое, што жыццё заўсёды дае чалавеку магчымасць вучыцца, і на кожны ўзрост — свая навука. Успомніла, як аднойчы мама мне весела распавядала аб тым, як шукала чалавеку чаравік у сметніцы ў двары міліцыі. І як дзяжурны міліцыянер, відаць, хвалюючыся за яе аўтарытэт, казаў: «Бабулька, хопіць ужо там корпацца, даўся вам гэты чаравік. Што людзі падумаюць, убачыўшы вас за гэтым заняткам?!»

Я тады таксама была незадаволеная гэтым учынкам. У думках згадзіўшыся з міліцыянерам, сказала маме, каб яна так больш ніколі не рабіла, сорамна ж...

Памятаю, як раптам яна стала вельмі сур'ёзнай і адказала мне: «А гэта, дачушка, не сорам. Сорам, калі людзі людзей не бачаць...»

Палавіна (палова): назоўнік і лічба

Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы (2016) размяжоўвае словы *палавіна* і *палова* толькі стылістычна: другое мае памету *разм.*, што можа быць падставай для лексічнай замены ў строгіх кніжных стылях — навуковым і афіцыйным. У творах мастацкай літаратуры і ў публіцыстыцы абодва словы функцыянуюць раўнапраўна. Пры ўжыванні ўзнікае генітыўная канструкцыя, у якой залежнае слова ставіцца ў родным склоне: *А прайшоўшы добрую палавіну вуліцы, заўважыў Хвядос у аднаго гаспадары на шুলе ў варотах паітовую скрынку* (Лукаш Калюга); *Галя была знаёмая з паловай Мінска, а яе ведала яшчэ большы народ* (Лілія Брандабоўская).

Пры скарачэнні *палавіны* (*паловы*) да часткі *паў-* (*поў-*) і далучэнні да самастойнага назоўніка ён пішацца разам, акрамя ўласных назваў (тады слова пішацца праз злучок): *А ісці за паўкіламетра шукаць гаспадары і ў цябе самога не было ахвоты* (Янка Маўр); *Во — паглядзі: Ракфелер // Паў-Афрыкі, напэўна, перавёз...* (Васіль Зуёнак).

Іншая сітуацыя ўзнікае тады, калі неабходна абазначыць цэлую адзінку і яшчэ яе палавіну: тут часцей выкарыстоўваюцца нязменныя лічэбнікі *паўтара* і *паўтары*, першы з якіх спалучаецца з назоўнікамі мужчынскага і ніякага роду, другі — жаночага роду. Пры гэтым генітыўная канструкцыя захоўваецца ў назоўным, родным і вінавальным склонах, а ў іншых залежныя назоўнікі ставяцца ў множным ліку: *паўтара кіламетрам, паўтары тонам; паўтара кіламетрамі, паўтары тонамі*; (аб) *паўтара кіламетрах, паўтары тонах*: *Перыметр возера раўняўся тысячы шасцістам дваццаці крокам, або прыкладна паўтара кіламетрам* (Уладзімір Шыцік); *Развёўшы гэты паўтары шклянкі беллага лёгкага віна, паставілі на пліту і грэць да таго часу, пакуль соус не пачне гусяць і на ім з’явіцца пена* (Эдвард Зайкоўскі, Галіна Тычка).

Калі неабходна пазначыць большую, чым адзін, лічбу з яе палавінай, то кіраванне залежыць ад выкарыстанай аўтарам канструкцыі.

Па-першае, лічэбнік кіруе залежным назоўнікам так, як і без слоў з палавінай (*паловай*): *На тэрмометры было два з паловай градусы цяпла* (Уладзімір Дубоўка); *Перачытваючы запісы восемдзясят пятага года, як прыёмнае адкрыццё — Бог мой, толькі праз сем з палавінай гадоў! — убачыў тое, дзе і як мы пазнаёміліся з Міхасём Ткачовым* (Янка Брыль). Няведанне аўтарамі класічнага правіла беларускай мовы, што лічэбнікі *два*, *тры*, *чатыры* кіруюць залежнымі назоўнікамі з канчаткамі *-ы*, *-і*, выклікае наступныя памылкі, якія патрабуюць праўкі: *Прыгожыя акуратныя домікі, акружаныя заснежанымі дрэвамі, чыстая ў два з паловай кіламетра[ы] вуліца, рэчка, лес, непадалёк і возера; Кожны спартсмен мае пры сабе дваццаць патронаў і вінтоўку дробнага калібру масай прыкладна тры з паловай кілаграма[ы]; Лодкі ў яго адна ў адну, быццам блізняты — чатыры з паловай метра[ы] ў даўжыню і метр дваццаць у шырыню*.

Па-другое, аўтар можа выкарыстаць лічбавае графічнае абазначэнне: 0,5; ½; 8,5; 27,5. Як у такім разе паводзяць сябе залежныя ад лічэбніка словы? Можна, вядома, выкарыстаць стандартнае скарачэнне адзінак вымярэння, і тады праблема быццам бы знікае, бо будзе правільна: 0,5 кг, 4,5 га, 17 ½ т. Назіранне за тэкстамі паказвае, што правільнай будзе пастаноўка залежных слоў у родным склоне адзіночнага ліку (множны лік можа выкарыстоўвацца паводле кантэксту): *На трэці дзень я схпіў ліст здрадніка Арахвейчыка, перачытаў яго 3 1/2 раза і ў мэтлахі разнёс яго!* (Андрэй Мрый); *Самы хадавы тавар — бульба. Набыць яе можна на цане ад 3,5 да 4,5 беларускага рубля; Проста 4,5 хвіліны геніяльнай апрацоўкі народнай мелодыкі і магутны мужчынскі вакал. З гэтай прычыны патрабавецца праўка ў наступных сказах: Карпа вагою 20,5 кілаграмаў вылавілі ў сажалцы Дняпрэц у Горацкім раёне; Найменшы аб’ём складае 8,5 літраў, а стандартная маленькая мікрахвалевае печ мае аб’ём 10 літраў; Аўтамабіль, які праехаў на трасе 275 кіламетраў, зрасходаваў на 15,5 літраў паліва больш, чым на 65 кіламетраў на горадзе. Зразумела, пры сінанімічнай замене ў дзесятковым дробе 0,5 на канструкцыю з палавінай (*паловай*) форму залежнага назоўніка не трэба было б змяняць.*

Вось такія нюансы варта ўлічваць стылістычным рэдактарам і карэктарам, калі ў тэкстах сустракаецца назоўнік *палавіна* (*палова*) або яго лічбавы адпаведнік.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Метрычныя запісы Радашковіцкага касцёла — крыніца ведаў

Генеолагі ведаюць, што для складання кароткай біяграфіі любога чалавека дастаткова метрычных кніг, у якіх ёсць запісы пра самыя важныя для яго і грамадства падзеі — нараджэнне, вянчанне і смерць. Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча пагаджаюцца з даследчыкамі і з радасцю прымаюць дамапогу ў адшуканні новых звестак да радаводу класіка беларускай літаратуры, а таксама праводзяць генеалагічныя росшукі самі. Ніжэй толькі некалькі прыкладаў, якія тычацца беларускіх пісьменнікаў і іх родных.

Яшчэ ў 2022 годзе вядомы беларускі генеолаг-пошукавік Алена Кароўчанка адшукала запіс аб нараджэнні і хрышчэнні роднай сястры Янкі Купалы — Алены Дамінікаўны Луцэвіч. У энцыклапедыі «Янка Купала» пазначана, што Гелена Луцэвіч нарадзілася ў 1896 годзе. Але па дакументах усё аказалася крыху інакш. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў Гродне захоўваецца частка метрычных кніг Радашковіцкага рымска-каталіцкага касцёла. У кнізе за 1898 год, у раздзеле I «Аб нараджэнні», выяўлены запіс: «Тысяча восемсот девяносто восьмага года мая тринадцатого в Радошковичском Римско-Католическом костеле окрещена девица по имени Елена Ксендзом Романовским, Викарным сего костела с совершением всех обрядов Таинства» (НГАБ Гр. Ф. 915. В. 2. Спр. 41. Арк. 228адв.-229). У графе «Бацькі» пазначана: «Мещане Минского Общества Доминик и Бенигна, урожденная Волосевич, Луцевичи». Дзяўчынка нарадзілася 3 мая 1898 года ў фальварку Селішча, хроснымі бацькамі

28 жніўня, 4 верасня перад народам, які прыходзіў у касцёл на літургію. Чытаючы запіс, адчуваем усю важнасць і ўрачыстасць моманту: «Дворянин Борисовского Уезда Антон Левицкий, юноша 25 лет, с Дворянкой Луцией-Александрой Гнатовской, девицей 20 лет, обоих из Гор. Радошкович,

З метрычнага запісу аб вянчанні Антона Лявіцкага і Луцыі-Аляксандры Гнатоўскай можна даведацца аб іх бацьках і сведках. Гэтая інфармацыя карысная, у першую чаргу, для нашчадкаў пісьменніка, але і даследчыкам жыцця і творчасці Ядвігіна Ш. паказвае кірункі далейшых пошукаў. Бацькі жаніха — дваране Лявіцкія, Іван і Вольга, народжаная Валіцкая, бацькі нявесты — дваране Гнатоўскія, Аляксандр і Юзэфа, народжаная Ляўдан.

по сделании предварительного строгого обеих сторон на письме изъясненного исследования о препятствиях к бракосочетанию и по не открытии никаких, равно изъясленному от обеих лиц взаимному согласию внешними знаками обнаруженному» (пунктуация ў адпаведнасці з сучаснымі правіламі).

обрядов таинства» (НГАБ Гр. Ф. 915. В. 2. Спр. 42. Арк. 18адв. 19). Указаны бацькі дзяўчынкі — Лявіцкія Антон і Луцыя-Аляксандра, нарадзілася 13 верасня 1895 года ў Радашковічах.

Хроснымі бацькамі сталі дваране Аляксандр Заліўскі, Гаўрыіла Гнатоўская, жонка Чэслава Гнатоўскага, які прысутнічаў на

105.	48.	13.	13.	Тысяча восемсот девяносто пятого года Декабря 13 дня в Радошковичском Р.К. Крещеной Костелом окрещена девица по имени Ванда Кс. Н. Волосевич, Луцевичи. Девятилетняя девочка совершила велько сорядова таинства.	Дворянин Вилицкого Общ. Антона и Луции-Александрой Гнатовской. Девицей 20 лет, обоих из Гор. Радошкович.	Восприимчивыми были: Дворянин: Александр Гнатовский и Софья Гнатовская. Девятилетняя девочка совершила таинства. Девятилетняя девочка совершила таинства. Девятилетняя девочка совершила таинства.
------	-----	-----	-----	--	--	--

Запіс аб нараджэнні Ванды Лявіцкай.

нованароджанай сталі Адам Бохвец і дзяўчына Стэфанія Вольска.

Запіс кароткі, але ўдакладняецца, што ахрышчана была дзяўчынка пад імем Алены, не Гелены, як, магчыма, яе потым звалі ў сям’і, год нараджэння — 1898, а не 1896. Таксама запіс дазваляе лакалізаваць месца пражывання сям’і Луцэвічаў у той перыяд — фальварак Селішча. Цяпер гэта пасёлак Селішча, адносіцца да Вязынскага сельскага савета Вілейскага раёна Мінскай вобласці. Яшчэ адна важная заўвага — названы хросныя бацькі нованароджанай, гэта дае магчымасць пашырыць нашы веды аб коле знаёмых сям’і Луцэвічаў у той перыяд.

Метрычныя кнігі Радашковіцкага касцёла парадавалі і іншымі каштоўнымі запісамі, напрыклад, аб вянчанні дваран Барысаўскага павета Антона Іванавіча Лявіцкага з Луцыяй-Аляксандрай Гнатоўскай, якое адбылося ў Радашковічах 20 верасня 1894 года. Антон Лявіцкі — вядомы беларускі празаік, публіцыст, драматург, публікаваўся пад псеўданімам Ядвігін Ш. Вянчаў маладых ксёндз Любавіцкі, Вілейскі дэкан, пры трохкратным агалашванні — 21,

З метрычнага запісу аб вянчанні Антона Лявіцкага і Луцыі-Аляксандры Гнатоўскай можна даведацца аб іх бацьках і сведках. Гэтая інфармацыя карысная, у першую чаргу, для нашчадкаў пісьменніка, але і даследчыкам жыцця і творчасці Ядвігіна Ш. паказвае кірункі далейшых пошукаў. Бацькі жаніха — дваране Лявіцкія, Іван і Вольга, народжаная Валіцкая, бацькі нявесты — дваране Гнатоўскія, Аляксандр і Юзэфа, народжаная Ляўдан. Ксёндз «браком сочетал и в лице Костела торжественно поблагословил в присутствии веры достойных свидетелей: Ивана Оффенбаха, Валерьяна Кельца, Чеслава Гнатовского, Альфреда Гнатовского, Александра Наревича и много других лиц при том находившихся». Згадка пра сведкаў дадае інфармацыі пра кола знаёмых маладых і родных нявесты, на што ўказвае яе прозвішча Гнатоўская. У Вікіпедыі, у артыкуле, прысвечаным пісьменніку, як ілюстрацыя прадстаўлены шлюбныя здымак Антона і Луцыі Лявіцкіх. Але загадка: фатаграфія, на якой пара ў шлюбных уборах, была зроблена ў атэлье Мікалая Аляксандравіча Ханжына.

вянчанні Лявіцкіх. Верагодна гэта брат Люцы, які апекаваўся ёю пасля смерці бацькоў. Акрамя таго, пры хрышчэнні прысутнічалі дваране Іван Афенбах, Ева Навіцкая, жонка Юльяна Навіцкага, Вацлаў Дробік і Марыя Буйвід. Як бачым, Афенбах прысутнічаў і пры вянчанні Лявіцкіх, і пры хрышчэнні іх дачкі, то-бок, быў у ліку сяброў сям’і. Цікавая пазнака ёсць на запісе — паўторная даведка аб нараджэнні Ванды Лявіцкай выдавалася 2 снежня 1949 года. Па якой прычыне спатрэбілася пацвярджэнне, застаецца таямніцай.

Частка метрычных кніг Радашковіцкага рымска-каталіцкага касцёла захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі. Мэтазгодна працягваць работу па вывучэнні гэтых кніг, ёсць імавернасць выяўлення іншых фактаў жыцця знакамітых беларускіх пісьменнікаў Івана Дамінікавіча Луцэвіча (Янкі Купалы) і Антона Іванавіча Лявіцкага (Ядвігіна Ш.), а таксама жыцця іх родных.

Ірына МЫШКАВЕЦ,
вядучы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

Калі шчыруе душа

Значнымі падзеямі ў творчым жыцці адзначыла свой юбілей член Саюза пісьменнікаў Беларусі і полацкага народнага літаратурнага аб'яднання «Наддзвінне» паэтэса Галіна Загурская.

Яна стала лаўрэатам абласной літаратурнай прэміі імя Петруса Броўкі ў намінацыі «Паэзія» за выдадзеную ў мінулым годзе кнігу лірыкі «Санеты» (раней такім жа званнем паэтэса была ўтанавана за кнігу «Бераг зарападаў» (2020г.)).

Напрыканцы 2024 года выйшла яшчэ адна яе кніга «Жывуць у Полацку стагоддзі», якая прысвечана Полацку і тым, хто пакінуў след у жыцці горада і станаўленні нашай дзяржаўнасці. Новыя выданні працягваюць творчыя кірункі паэтэсы, вызначаныя ў ранейшых кнігах «З далоняў сэрца» (2007), «Да зямлі прытуліцца» (2009), «З росаў святаянных» (2013), «У месцавым перламутры» (2017).

На юбілейны вечар Галіны Загурскай «Шчыруе душа», які адбыўся ў Полацкім раённым Цэнтры рамёстваў і нацыянальных культур, прыйшлі літаратары з Полацка і Наваполацка, прыхільнікі яе творчасці, сябры-мастакі з народнага клуба «Белае палатно» Полацкага гарадскога Палаца культуры. Ладзілі вечарыну наддзвінцы, каб выказаць падзяку Галіне Загурскай, якая многа гадоў была рэдактарам найстарэйшай творчай суполкі Беларусі і сёння актыўна ўдзельнічае ў яе жыцці, дапамагае пачаткоўцам у выданні кніг. Пра гэта гаварыла вядучая вечара, кіраўнік народнага літаб'яднання «Наддзвінне» Валянціна Сопікава. Дырэктар цэнтра Алеся Ступакова ўручыла Галіне Загурскай ганаровую грамату аддзела культуры Полацкага райвыканкама.

Падчас вечарыны адбылася і прэзентацыя кнігі Галіны Загурскай «Жывуць у Полацку стагоддзі...».

Тамара ФІЛІМОНАВА

Першы праменьчык «Літаратурнага ліхтарыка»

Стартаваў сумесны праект філіяла «Дзіцячая бібліятэка» Кобрынскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы і Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі пад назвай «Літаратурны ліхтарык».

Творчыя сустрэчы з пісьменнікамі Брэстчыны, прэзентацыі іх кніг, выстаўкі дзіцячай літаратуры — усё гэта чакае школьнікаў Кобрыншчыны ў дзіцячай бібліятэцы на працягу года.

Першым праменьчыкам «Літаратурнага ліхтарыка» стала старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дзямідовіч. У 2024 годзе ў Выдавецкім доме

«Звезда» пабачыла свет яе кніга «Снежным годом!». Гераіня Лена Коцікава трапляе ў розныя жыццёвыя абставіны, з якімі можа сутыкнуцца кожны, таму апавяданні Таццяны Дзямідовіч — памочнік у рэальным жыцці, каб дзейнічаць у згодзе з сумленнем, маральнымі нормамі.

Прэзентацыя кнігі прайшла ў гульнівай форме, выклікаўшы шмат станоўчых эмоцый у наведвальнікаў — вучняў СШ № 7 (5 «В» клас) і гімназіі г. Кобрына (4 «Б» і «В» класы). Дзеці адгадвалі загадкі, гулялі, слухалі ўрыўкі з апавяданняў.

Наталля НІЖНІК, фота аўтара

Беларуская вясёлка

Многія ведаюць, што ў рускай мове ёсць некалькі выслоўяў, якія дапамагаюць запамінаць парадак колераў вясёлкі. Самае распаўсюджанае з іх такое: «Кажды охотник желает знать, где сидит фазан». А ў беларускай такога «памочніка» няма, дакладней, раней не было. Таму дзіцячы пісьменнік з Гомеля, ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі Яўген Калашнікаў, які ўзнагароджаны знакам «За вялікі ўклад у літаратуру», вырашыў дапамагчы і напісаў верш «Якія колеры ў вясёлцы?». Твор увайшоў у кнігу з такой жа назвай (дарэчы, на рахунку Яўгена Міхайлавіча больш як два дзясяткі паэтычных і прзаічных кніг для дзяцей розных узростаў).

Верш «Якія колеры ў вясёлцы?», што выйшаў з-пад пяра таленавітага творцы, завяршаецца падказкай:

А каб знаць чаговасць тую,
Што за колер трэці, першы,
Я, сябры, вам прапаную
Вельмі-вельмі просты
вершык.

Але ж гэтыя радкі
Прачытайце вельмі
Чароўна, апантана жаўрукі
Звіняць бясконца
спевам файным.

Як бачым, з'явіўся твор з беларускімі назвамі колераў вясёлкі: чырвоны, аранжавы, жоўты, зялёны, белы, сіні, фіялетава.

Міхась СЛІВА

Сцежкамі Міхаіла Пташука

Малую Радзіму народнага артыста Беларусі, знакамітага кінарэжысёра, артыста, сцэнарыста, ураджэнца вёскі Федзюкі Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці наведалі члены літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» пры Баранавіцкай цэнтральнай бібліятэцы імя Яна Чачота.

У Конькаўскай школе гасцей шчыра сустрэлі дырэктар, настаўнікі, вучні і аднавяскоўцы.

У навучальнай установе створаны невялічкі музей з каштоўнымі фотаздымкамі і матэрыяламі пра жыццё і творчасць кінарэжысёра.

Творчую сустрэчу адкрыў настаўнік Мікалай Піліпчык. Ён распавядаў, як ганарацца і шануюць памяць свайго героя землякі. Школьніцы Валерыя Пстыга і Уладзіслава Вітко расказалі пра жыццёвы і творчы шлях Міхаіла Пташука, а госці, члены літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» прысвяцілі яму ўласныя творы. З вялікай увагай і задавальненнем слухалі прысутныя аўтарскія песні Аліны Галіцкай, вершы Ларысы Ілеб, песні Аляксандра Дрозда (ўласныя і на словы Раісы Раманчук).

Аліна ГАЛІЦКАЯ

Сустрэцца з кнігай

У філіял трэцяй бібліятэкі Мінска на імпрэзу запрасіла бібліятэкар, мастачка, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Каленік.

Слова мелі Тамара Бунта, Тамара Залеская, Аліна Легастаева, Надзея Буранава, Галіна Нупрэйчык, Лізавета Палеев, Святлана Яфрэмава, Святлана Раманава.

Не засталіся ў даўгу і ўдзельнікі літаратурнага аб'яднання «Слова», што працуе пры бібліятэцы. Сваё майстэрства паказалі Святлана Шашко-Шаблінская, Марыя Мучынская, Наталля Маразевіч, Ганна Якубоўская, Аляксандр Якаўчык. Таццяна Шурынава і Алена Шэх пазнаёмілі з песнямі на іх словы. Далучыліся да зімовага свята і сябры «Слова» Таццяна Фіцнер і Віктар Цэхановіч.

Галіна ПЛАКСА

Неардынарнасць таленту

У Музеі Максіма Багдановіча адбылася творчая сустрэча з Таццянай Дашкевіч.

Паэтэса чытала свае вершы на рускай і беларускай мовах, а таксама спявала, дэманструючы віртуознае валоданне гітарай. Сярод выкананых песень — «З днём нараджэння, мама», музыку да якой напісаў народны артыст Расіі Дзмітрый Малікаў на словы Таццяны Дашкевіч. Песню «Пасля свята» на словы Мікалая Шыпілава ў перакладзе Міколы Шабовіча выканала ўся зала.

Васіль АЗЯРЭЦ

Што яднае дзве краіны

29 студзеня ў Кітаі адсвяткавалі прыход Новага года. Напярэдадні ў Жабінку завіталі сябры — выкладчыкі Інстытута Канфуцыя Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, якія падтрымліваюць партнёрскія зносіны з гарадскім ліцэем і сярэдняй школай № 3 горада Жабінкі.

У зале трэцяй гарадской школы прадстаўнікі двух народаў разам сустрэлі Новы год па ўсходнім календары. Ён заўсёды супадае з часам, калі пачынаецца адраджэнне прыроды, таму кітайцы называюць яго Святам вясны. Усе, хто выходзіў на сцэну, міжволі звярталі ўвагу на надвор'е ў Жабінцы: хоць на календары і быў студзень, ды надта цёплы, сапраўды вясновы дзень. А яшчэ прамоўцы не стамляліся нагадваць пра сяброўства, якое, па словах дырэктара Інстытута Канфуцыя (з кітайскага боку) прафесара Фан Шэн-ляна, «аб'ядноўвае дзве вялікія краіны». Пра гэта таксама згадвала і Анжэла Саідзі, якая ўзначальвае названы інстытут з беларускага боку.

Святочны канцэрт адкрылі студэнты Інстытута Канфуцыя песняй «Смеласць прарвалася вонкі», якая распавяла пра моц духу, мужнасць і настойлівасць. Пасля ў госці завітаў Дзед Мароз, каб нагадаць, што і беларусы любяць і ўмеюць весяліцца ды святкаваць. Было таксама прыемна пачуць песню ў выкананні юнай беларускі Яны і яе кітайскай выкладчыцы Ян Яны. Сваёй кампазіцыяй парадавала і Ганна Марчук. Нікога не пакінулі абыякавымі чужоўныя танцы з веерамі.

Жабінкаўскія ліцэісты і вучні трэцяй гарадской школы з ахвотай адказвалі на пытанні, прысвечаныя Кітаю. Прынамсі, было цікава даведацца, што самым распаўсюджаным колерам Свята вясны з'яўляецца чырвоны, у такія дні дамы ўпрыгожваюцца ліхтарыкамі, а на святочным стане абавязкова павінны быць пельмені.

Дырэктары ліцэя і Жабінкаўскай сярэдняй школы №3 Ганна Кулагіна і Ірына Сікорская атрымалі ўзнагароды, якімі адзначаны іх навуцальныя ўстановы за выдатную арганізацыю вывучэння кітайскай мовы і папулярнае культуры Паднябеснай.

Анатоль БЕНЗЯРУК, фота аўтара

Спадчына пераможцаў

Нацыянальны мастацкі музей запрашае на выставачны праект «Сцяг Перамогі», прысвечаны святкаванню 80-годдзя Вялікай Перамогі і заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. На мастацкіх палотнах — мужныя героі тых часоў у эпіцэнтры жорсткіх падзей, якія назаўсёды пакінулі крывавы след на старонках нашай гісторыі.

Праект арганізаваны Расійскім клубам праваслаўных мецэнатаў і грамадскім аб'яднаннем «Рускае культурна-асветніцкае таварыства». Аўтарам канцэпцыі з'яўляецца член праўлення жывапіснай секцыі Маскоўскага саюза мастакоў, народны мастак Расійскай Федэрацыі, акадэмік Расійскай акадэміі мастацтваў Пётр Стронскі.

Праўдзівыя сведкі мінулага

Вялікая Перамога — важная падзея для кожнага — пакінула след у жыцці некалькіх пакаленняў. Штогод усё менш і менш застаецца жывых сведкаў крывавых часоў вайны, тых, хто на ўласным вопыце адчуў сапраўдную каштоўнасць міру. Але яркія жывапісныя палотны, маўклівыя скульптуры, пранікнёныя літаратурныя творы і дагэтуль знаёмяць нас — шчаслівае пакаленне мірнага неба — з жахамі, пакутамі і болем Вялікай Айчыннай вайны. Мастацкія помнікі гісторыі адзіныя здольны паказаць вайну ў сапраўдным яе абліччы, перадаць пачуцці пераможцаў і пераможаных, сказаць, што ўсе мы ў чымсьці пацярпелі параженне, цана якому — чалавечыя жыцці.

Антон Сцяколышчыкаў
«Жывыя і мёртвыя», 2023 г.

— Дзякуючы творчасці мастакоў, скульптараў, пісьменнікаў, рэжысёраў мінулага і сучаснасці, сёння мы можам дакрануцца да подзвігу народа, які стаў на абарону сваёй Радзімы ў той нешчаслівы 1941 год, можам убачыць вочы людзей, якія святкавалі Вялікую Перамогу ў 1945-м, можам паглядзець на мясціны, якія сёння з'яўляюцца помнікамі, сведкамі страшэнных падзей

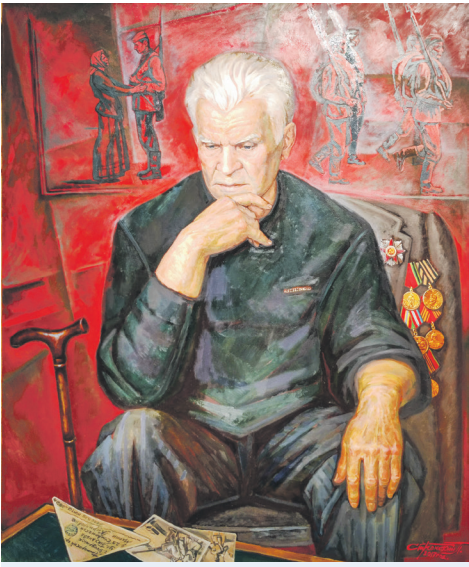
вайны, — выступіла на адкрыцці праекта кансультант упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Надзея Аўдзей.

У экспазіцыі прадстаўлена больш чым 40 жанравых твораў сучасных мастакоў Расіі, прысвечаных падзеям ваеннага часу: партрэты ветэранаў, ілюстрацыі да літаратурных твораў пра вайну, пейзажы, нацюрморты, філасофска-сімвалічныя кампазіцыі на ваенную тэматыку. Сярод аўтараў выстаўкі — народны мастакі Расійскай Федэрацыі Пётр Стронскі, Антон Сцяколышчыкаў, Людміла Юга, заслужаны мастак РФ Аляксандр Полазаў, правадзейны член Расійскай акадэміі мастацтваў Аляксей Буртасенкаў, ганаровы член Расійскай акадэміі мастацтваў Барыс Сяргееў і іншыя.

Натхніца на подзвіг

Выстаўка адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі невяпадкова. Установа літаральна паўстала з попелу, год за годам вяртаючы экспанаты страчанай у ваенны час калекцыі мастацкай галерэі.

— Трэба зрабіць акцэнт на перасоўным фармаце выставачнага праекта. Вельмі каштоўна, што ён вярнуўся ў нашы дні, бо дазваляе ахапіць вялікую колькасць рэгіёнаў, краін і людзей, — сказала генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Ганна Конанова. — «Сцяг Перамогі» ўжо быў падняты ў чэрвені 2024 года ў Музеі гісторыі Магілёва, а ў ліпені — верасні — у Музеі абароны Брэсцкай крэпасці. Мы вельмі ганарымся, што ў такі важны год не толькі для нашай краіны, але і для ўсяго свету выставачны праект «Сцяг Перамогі» працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі. Выстаўка заклікае натхніца патрыятычнымі мастацкімі творами.

Пётр Стронскі «Партрэт бацькі», 2017 г.

Пра наш агульны чалавечы лёс

У асабліва цяжкія хвіліны на фронце, калі надзея пакідала салдат, многія з іх прыходзілі да веры. Яны знаходзілі ў ёй сілы і мужнасць, падтрымку і палягчэнне перад тварам смерці. На адкрыцці выставачнага праекта прысутнічаў ганаровы госць — настояцель прыхода храма ў гонар Усіх святых і ў памяць аб ахвярах, якія паслужылі выратаванню Айчыны нашай, протаіерэй Фёдар Поўны.

— Высокае мастацтва павінна захоўваць гісторыю і асоб, адлюстроўваць духоўны стан чалавека, інакш яно становіцца дэкаратыўным. Мастацтва — гэта адзін з дзейсных спосабаў для народа захоўваць гістарычную праўду. Толькі праз 80 гадоў мы пачынаем асэнсоўваць уплыў Вялікай Айчыннай вайны на наш агульны чалавечы лёс, аднак чым далей мы адыходзім ад тых жудасных падзей, тым менш праўды застаецца вакол нас. І ў такім выпадку чалавек можа звяртацца толькі да мастацтва, якое шчыра паказвае ўсе цяжкасці, выпрабаванні, гора і пакуты, адлюстроўвае ўсю сутнасць вайны, захоўваючы пачуцці тых, хто прайшоў праз агонь і кулі.

Аляксей Буртасенкаў «Я вярнуся», 2020 г.

Гэта было даўно, гэта было нядаўна

У экспазіцыі прадстаўлена больш чым 40 жанравых твораў сучасных мастакоў Расіі, прысвечаных падзеям ваеннага часу: партрэты ветэранаў, ілюстрацыі да літаратурных твораў пра вайну, пейзажы, нацюрморты, філасофска-сімвалічныя кампазіцыі на ваенную тэматыку. Сярод аўтараў выстаўкі — народны мастакі Расійскай Федэрацыі Пётр Стронскі,

Антон Сцяколышчыкаў, Людміла Юга, заслужаны мастак РФ Аляксандр Полазаў, правадзейны член Расійскай акадэміі мастацтваў Аляксей Буртасенкаў, ганаровы член Расійскай акадэміі мастацтваў Барыс Сяргееў і іншыя.

Уражвае стылістычная разнастайнасць твораў. На выстаўцы можна ўбачыць работы ў кірунках рэалізм, экспрэсіянізм, гарадскі пейзаж, натуралізм, таксама графіку і батальны жанр. Большую частку экспазіцыі складае партрэтны жывапіс — у вачах і постацях людзей мастакі адлюстравалі цяжар ваенных выпрабаванняў. Гэта даніна павагі тым, хто ахвяраваў жыццём дзеля Перамогі. Тут сустракаюцца безаблічныя героі — зборныя вобразы ветэранаў, удоў і сірот і рэальныя асобы, якія пакінулі след у гісторыі. Менавіта праз лёс чалавека можна паказаць гора і боль канкрэтнага народа і ўсяго чалавецтва. Маці, якая пахавала маладога сына, забітага ў няроўным баі, разумее іншую маці, нават калі паміж імі тысячы кіламетраў і размаўляюць яны на розных мовах. Маўклівая постаць ветэрана (адзін з самых распаўсюджаных вобразаў пасля маці) паказвае ціхую радасць за мірнае неба і шчасце маладога пакалення.

Наталля Карнава. Эскіз помніка
«Настаўнік блакаднага Ленінграда», 2014 г.

Народны мастак Расійскай Федэрацыі Пётр Стронскі ў жывапіснай форме ўва сабе памяць пра свайго бацьку — ён і чатыры яго браты ваявалі на розных франтах Вялікай Айчыннай вайны. Мастак адлюстравваў свайго бацьку за сталом, перад ім ляжаць «трохвугольнікі», якія дасылаў матулі з поля бою. На гэтым фоне праносіцца ўспаміны, як матуля праводзіць сваіх сыноў на фронт. Другі твор акадэміка расказвае пра марскога пехацінца, з якім мастак быў знаёмы асабіста. Георгій Шырокаў абараняў і Ленінград, і Маскву, і Новадзяржынск.

Батальныя сцэны на карцінах расійскіх мастакоў уражваюць прапрацаванасцю дэталей, дынамікай і прыгнечанай атмасферай, якая перадае настрой і пачуцці народа падчас вайны.

На выстаўцы «Сцяг Перамогі» глядач можа прасачыць храналагічную паслядоўнасць ваенных падзей — ад нападу фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыю СССР да асэнсавання вынікаў вайны праз дзесяцігоддзі. Значная частка агульнай гісторыі, вялікая чалавечая трагедыя, рана ад якой не зацягнулася і праз 80 гадоў. Подзвіг нашага народа падчас Вялікай Айчыннай вайны заўсёды будзе натхняць і з'яўляцца крыніцай творчых тэм і для прафесійных мастакоў, і для юных творцаў.

Праект працуе да 24 лютага.
Лізавета КРУПНЯНЬКОВА,
фота аўтара

Фрагмент экспазіцыі.

Чорна-белыя адносіны

Нацыянальная бібліятэка Беларусі запрашае на персанальную выстаўку беларускага графіка Уладзіміра Хіна «Natura rerum. Светабудова», прымеркаваную да 80-годдзя майстра. Таямнічы свет лінагравюры расказвае пра тонкае ўзаемадзеянне чалавека з чалавекам, з касмічнай прасторай праз вечныя сімвалы і сэнсы.

Уладзімір Хін (творчы псеўданім Уладзіміра Правідохіна) — аўтар больш як чатырох тысяч работ, многія з якіх знаходзяцца цяпер у музеях, галерэях, цэнтрах мастацтваў Беларусі, Расіі і іншых краін. Мастак актыўна ўдзельнічае ў рэспубліканскіх і міжнародных выстаўках эстампа і малюнка, конкурсах плаката, у рэгіянальных выставачных праектах

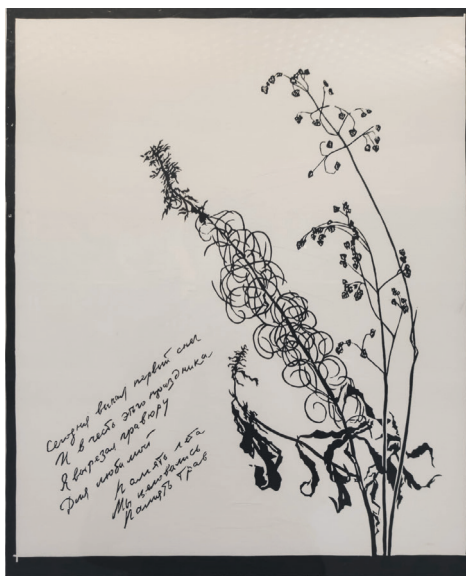

«Метамарфозы. Кампазіцыя № 603», 1992—1993 гг.

у Мінску, Віцебску, Полацку, гарадах Расіі, Венгрыі, Сербіі, Казахстану, Арменіі, Швейцарыі, Германіі і інш.

На выстаўцы «Natura rerum. Светабудова» прадстаўлена 47 работ майстра, якія спалучаюць мастацтва слова і малюнка ў прасторы гравюры (лінагравюры і абразной гравюры на дрэве), выкананай у 1970—2020-я гг. Уладзімір Хін працуе ў старажытных тэхніках, аб'ядноўваючы серыі карцін у адно экспазіцыйнае кола — сімвал цэласнасці і адзінства. Выстаўка размясцілася па васьмі гранях галерэі «Атрыум», што толькі ўзмацняе эффект аўтарскай канцэпцыі — адлюстраванне шматграннасці светабудовы. Савецкі ілюстратар, заслужаны мастак РСФСР Юрий Магілеўскі ахарактарызаваў творчасць Уладзіміра Хіна як «дар на чорна-белыя адносіны, з якім мастак нарадзіўся і які ўнікальны нават сярод графікаў, каторыя адчуваюць і разумеюць чорна-белую гравюру».

Прадметам творчага даследавання мастака стала паэзія Фёдора Цючэва, Веліміра Хлебнікава, Эліса Дыгеа, Германа Гесэ. Спалучэнне вершаваных радкоў і чорна-белай графікі надае паэзіі новае гучанне і невядомыя дагэтуль сэнсы. Мастак раскрывае іх са свайго пункта гледжання, і гэта добрая магчымасць пазнаёміцца з яго светапоглядам. Паэзія і графіка аб'ядноўваюцца ў творчасці Уладзіміра Хіна з адзінай мэтай — скіраваць гледача на пошук праўды

«Сёння выпаў першы снег...», 1978 г.

і вечных сэнсаў, знайсці ўласны шлях. У экспазіцыі прадстаўлены і паэтычныя творы мастака, прысвечаныя вечнасці і таму, што яна ўтойвае.

«Мой зварот да тэксту ў гравюры ёсць працяг сусветных традыцый, распрацоўка новых магчымасцей сінтэзу мастацтваў. Слова павялічвае вобразна-пластычную прастору ідэі гравюры. Узаемапраціканне слова і малюнка стварае новую пластычную прастору гравюры», — піша Уладзімір Хін.

Мастак звяртаецца і да трагічных падзей гісторыі — Чарнобыльскай катастрофы, Вялікай Айчыннай вайны. Праз чорна-белую палітру і рэзкасць ліній творца паказвае пачуцці людзей, якія сутыкнуліся з жудаснымі падзеямі, страцілі ўсё, што дорага сэрцу.

У экспазіцыі прадстаўлены серыі работ «Метамарфозы» (1992—1993), «Дзённік» (2003), «Піраміды» (2007), трыпціх «Дума-Форма» і іншыя. Мастак лічыць метамарфозы рухаючай сілай светабудовы, жыцця. Уладзімір Хін спалучае супрацьлеглыя, якое трансфармуецца і набывае новыя якасці. Абстрактныя кампазіцыі нясуць схаваны зварот да гледача, які кожны зразумее па-свойму.

Творчы свет Уладзіміра Хіна напоўнены філасофскімі разважаннямі пра вечнае, спробамі знайсці адказы на ўсе пытанні, імкненнем пашырыць уласныя межы і знайсці новае вымярэнне жыцця і творчасці.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Чэхаўскія матывы ў беларускім жывапісе

Для аматараў творчасці Антона Паўлавіча Чэхава ў Нацыянальнай бібліятэцы адкрылася выстаўка «Чэхаў. Мастацтва натхнення», прысвечаная 165-годдзю класіка рускай літаратуры. У экспазіцыі — мастацкае пераасэнсаванне знакамітых твораў пісьменніка, партрэты, пейзажныя замалёўкі, графічныя работы беларускіх майстроў.

Нельга пераацаніць уклад Чэхава ў развіццё рускай і сусветнай літаратуры. Творчасць пісьменніка паўплывала на драматургію мінулага і з'яўляецца важнай часткай сучаснага тэатра. Творы Чэхава (больш за 500 апавяданняў, апавесцей, п'ес і г. д.) увайшлі ў залаты фонд сусветнай літаратуры, перакладзены на больш чым сто моў свету, а кола чытачоў пашыраецца з кожным годам. Пісьменнік стаў настаўнікам для такіх знакамітых аўтараў, як Максім Горкі, Іван Бунін, Уладзімір Набокаў. Сучаснікі натхняліся яго творчасцю і часта прасілі парады.

Анастасія Шабалас-Саўчанка
«Каштанка», 2025 г.

Творы Антона Чэхава напоўнены святлом, імкненнем да праўды, таленавітым перапляценнем яркіх чалавечых эмоцый з апісаннем ціхай і пяшчотнай прыроды. На фоне звычайных паўсядзённых клопатаў пісьменнік раскрывае ўнутраны свет супярэчлівых персанажаў.

Члены Беларускага саюза мастакоў, студэнты, магістранты і выкладчыкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў спрабавалі пераасэнсаваць творы вялікага майстра ў мастацкай форме, адлюстраванне той свет, які адкрыў для нас пісьменнік. Праект «Чэхаў. Мастацтва натхнення» знаёміць з аўтарамі розных пакаленняў і розных творчых кірункаў, з мастакамі

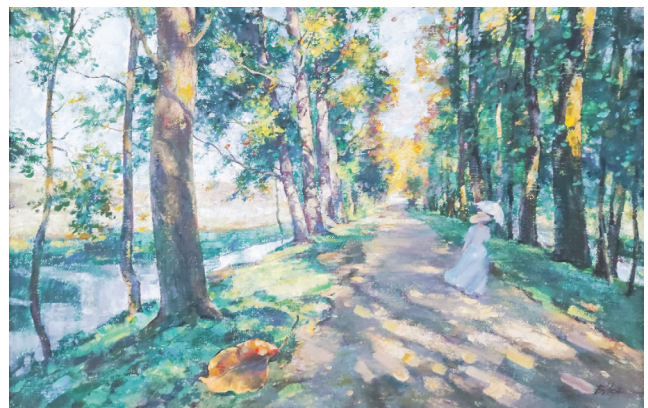
з Мінска і іншых гарадоў Беларусі, аб'яднанымі любоўю да творчасці А. П. Чэхава.

У экспазіцыі прадстаўлены шэраг партрэтаў пісьменніка ў інтэрпрэтацыі Таццяны Мядзведзь, Ганны Алёшынай і Аляксандры Кухцінай. Таццяна Мядзведзь перанесла Чэхава ў атмасферу яго ж твора — вішнёвы сад. Пісьменнік сядзіць за сталом, у руках трымае рукапіс, а на заднім плане — раскідзістае дрэва. Мастачка выкарыстоўвае ружова-фіялетавае палітру, і толькі цёмны сілуэт драматурга вылучаецца на «вішнёвым» фоне. Класічны партрэт у выкананні Аляксандры Кухцінай паказвае пісьменніка ў перыяд росквіту яго творчасці. Мастачка выкарыстоўвае пярэ і туш, што надае партрэту строгаасці.

Пейзажныя замалёўкі беларускіх мастакоў, натхнёныя творами Чэхава, прысвечаны любімым мясцінам пісьменніка — яго дому, сядзібе Меліхава, Сахаліну і інш. Асаблівай папулярнасцю ў творцаў карыстаюцца жывапісныя краявіды Гурзуфа. Вобраз сядзібы можна ўбачыць амаль ва ўсіх творах, галоўнай мэтай якіх з'яўляецца перадача атмасферы канкрэтнага перыяду творчасці пісьменніка. Пейзажныя замалёўкі такія ж

супярэчлівыя, як і яркая асоба Чэхава, — дзесьці мяккія лініі растуць у атчэўны пастэльных адценняў, адлюстроўваючы ўтульнасць і цеплыню чэхаўскіх апавяданняў, а дзесьці яркія колеры ўступаюць у супрацьстаянне з цемрай, падкрэсліваючы глыбіню чэхаўскага драматызму.

Большую частку экспазіцыі складаюць сцэны з вядомых твораў пісьменніка: «Дама з сабаккам», «Каштанка», «Вішнёвы сад», «Дзядзька Ваня», «Чайка», «Палата № 6», «Чорны манах», «Чалавек у футляры», «Душачка» і інш. Мастакі працуюць у розных стылістычных кірунках, спрабуючы падабраць найбольш прыдатную форму для канкрэтнага твора. Так, героі, сядзіба і сам сад у творчасці Андрэя Карпенкава, Алены Баравой, Наталлі Наўроцкай, Іны Дзянішчык, Юліі Бортнік вылучаюцца разнастайнасцю трактовак, захоўваючы агульную рысу — квітнеючы сад, які быццам запрашае гледача ў пяшчотныя абдымкі.

Уладзімір Ісачэнка «Прагулка па парку», 2022 г.

Інтэрпрэтацыі твораў «Чалавек у футляры», «Дом з мезанінам», «Палата № 6» падаецца ў стылі экспрэсіянізму, адлюстроўваючы прыгнятальную атмасферу гісторый.

Выстаўка «Чэхаў. Мастацтва натхнення» падкрэслівае актуальнасць творчасці Антона Паўлавіча Чэхава ў сучасным беларускім мастацтве. Асоба пісьменніка, яго героі і сюжэтныя перапляценні будуць натхняць на новыя ідэі яшчэ не адно пакаленне чытачоў.

Праект працуе да 19 сакавіка.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Людміла Хаменка «Сахалін», 2025 г.

Вывучыў і палюбіў граніцу

Сувязь Канстанціна Сіманава з Беларуссю — гэта найперш абарона горада Магілёва, знакамітае Буйніцкае поле, над якім развезены яго прах. Але ў чэрвені 1941 года ён выпадкова аказаўся і ў раёне Барысава, дзе праходзіў рубаж абароны на рацэ Бярэзіне. Супраць гітлераўцаў змагаўся гарнізон, які ўзначаліў начальнік танкавага вучылішча карпусны камісар Іван Сусайнікаў. Сітуацыя склалася крытычная. Пазней Канстанцін Сіманаў успамінаў: «Нічога нельга было зразумець. Па дарогах патокам ішлі войскі і машыны: адны — у адзін бок, іншыя — у другі. Кружыліся нямецкія самалёты... Страшэнныя гарачыня і пекла... Ніхто нічога не ведаў... Нагняталі абстаноўку дзеянні шматлікіх дыверсійных груп, пераапанутых у савецкую ваенную форму, форму НКУС і міліцыі. Іх задача была справакаваць паніку, весці разведку, а ўначы час нападаць на нашы часці з тылу».

Паколькі многія камандзіры загинулі, камандаванне на сябе бралі нестраявыя афіцэры. З адным з іх Канстанцін Сіманаў пазнаёміўся, не здагадваючыся, што хутка стане сведкам яго гібелі. Пра гэта згадаў у кнізе «Разныя дні войны. Дневник писателя. 1941 год»: «Палкоўнік-пагранічнік раптам сказаў, што сёння забіла аднаго пісьменніка — Шапавалава».

І я ўспомніў батальённага камісара — пагранічніка, які заходзіў да нас у клуб пісьменнікаў. Успомніў машыну, пагранічніка побач з ёй і зразумеў, што быў сведкам гэтай смерці».

Хто ж ён, гэты батальённы камісар, а да ўсяго пісьменнік Шапавалаў? Іван, па бацьку Еўдакімавіч. Нарадзіўся 26 студзеня 1907 года па цяперашнім тэрытарыяльным падзеле ў вёсцы Бежаўка Бурыйскага раёна Сумскай вобласці Украіны. Юнацкія гады яго праходзілі як бы на сумежжы трох славянскіх народаў. Ніхто асабліва не задумваўся, прадстаўніком якой нацыі ён з'яўляецца. Школу 2-й ступені скончыў у Смаленску, працаваў на гарадской жывёлабойні, а 3 снежня 1923 года добраахвотна пайшоў у армію.

Праўда, журналіст Васіль Феранц (газета «Книга и мы», 1995, № 5) канстатуе іншае: «17-гадовы Іван Шапавалаў працуе на заводзе ў Ліпецку...» Яго артыкул «Пясняр граніцы» цікавы тым, што аўтар спасылаетца на гаворку з сынам Івана Шапавалава Ігарам. З яе відаць, якім пісьменнік быў не толькі ў творчасці, але і ў жыцці: «Бацька выдатна маляваў і ляпіў, любіў музыку, спяваў, выдатна іграў на гітары. <...> Ён неаднаразова атрымліваў на стралковых спаборніцтвах прызы, якія захоўваюцца ў мяне і цяпер... Узнагароджаны імянной шашкай — быў добрым коннікам. У запісной кніжцы бацькі я знайшоў такі запіс, які вельмі мне запомніўся: «Вышэйшае задавальненне ў жыцці — пазнаваць шчасце; шчасце — у рабоце, менавіта работа дазваляе пазнаваць, вывучаць...»

Спачатку Іван Еўдакімавіч служыў у часцях асобага назначэння тагачаснай Смаленскай губерні, потым — у губвенекамце. З 1925 года звязаў лёс з Беларуссю. Спярша служыў у адной з часцей у Полацку, а пасля перайшоў у пагранічныя войскі: пагранатрад у Жыткавічах, застава непадалёку ад Турава. З лютага 1938 года — Мінск. Наведваў літаратурнае аб'яднанне Чырвонай Арміі і Флоту пры Доме афіцэраў Беларускай ваеннай акругі, паступіў на завочнае аддзяленне Літаратурнага інстытута імя М. Горкага ў Маскве. Чаму выбраў гэтую вышэйшую навучальную ўстанову, здагадацца няцяжка, бо, нягледзячы на малады ўзрост, навічком у літаратуры не быў.

За кароткі час асвоіў розныя жанры: паэзія, проза, нарыс. І заўважаючы быў хутка. Ужо ў 1934 годзе прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Паколькі пісаў па-руску, уваходзіў у рускую секцыю. Галоўная праблематыка твораў — жыццё граніцы. Гэта відаць не толькі па публікацыях у перыёдыцы, але і па кнігах, што выйшлі ў Мінску: як паэтычных «Товарищи» (1932), «Дзержинцы» (1934), «Время близится» (1937), паэма-аповесці «Ян Рендя», так і праявіліся.

Аб увазе да творчасці Івана Шапавалава сведчыць і тое, што асобныя яго творы ўключаны ў «Антологию белорусской литературы» і «Альманах русской поэзии ССПБ». Тэма абароны Радзімы, мужнасці савецкіх пагранічнікаў загучала і ў вершы «О валенках и о героизме», апублікаваным у ваенна-абарончым літаратурна-мастацкім часопісе «Наготове», які выходзіў у Мінску ў 1932—1933 гадах.

У трохтомнай анталогіі «Скрыжалі памяці», складзенай Алесем Бельскім, творы падаюцца ў арыгінале: па-беларуску ці па-руску. Іван Шапавалаў — не выключэнне. Але ў каментарыі асобных з іх змешчаны ў перакладзе Віктара Гардзея. У тым ліку і названы вышэй. Мяркую, што лепш падаць урыўкі яго, як у арыгінале, так і ў перастварэнні па-беларуску. Каб адчуць, наколькі Віктар Гардзеў уважлівы да арыгінала, і адначасова ўбачыць, як яму ўдалося захаваць яго танальнасць у іншай мове.

У Івана Шапавалава:

*Но голос дежурного
забирается внутрь,
В постели становится
неуютно, колко.
Часовые стрелки
чуть-чуть разошлись.
(Поменьше которая,
от большей отстала).
В загадку ночи черной
ушли
Часовой
и его подруга
из вороненой стали.*

У Віктара Гардзея бездакорнасць перакладу навідавоку. Аднак, ацэньваючы яго высока, асаблівае майстэрства прысутнічае менавіта ў гэтым эпізодзе:

*Ды голас дзяжурнага,
у кожны заляцеўшы кут,
Зрывае з насцелі,
што стала адразу няўтульнай.
Гадзінніка стрэлкі
на крузе ішлі,
Зліліся, як лічбу «12»
дасталі.
Прапалі ў завеі,
у белай імгле
Вартавы
з сяброўкаю яшчэ
з варанёнае сталі.*

Каб сказаць, што «гадзінніка стрэлкі па крузе ішлі, // Зліліся, як лічбу «12» дасталі», трэба мець асаблівы паэтычны густ, якім і валодаў Віктар Канстанцінавіч. Разам з тым заўважаецца і іншае. Як бы ні стараўся Віктар Гардзеў, ён не мог (ды і не меў на гэта права) адысці ад першаасновы. Пафаснасць Івана Шапавалава нярэдка ператваралася ў рытарычнасць, мела і зваротны бок. Пішучы аб тым, што важна, у чым ён быў перакананы, неаўважна збіваўся на дэкларатыўнасць. Завастрэнне сітуацыі прывяло да таго, што баладны лад твора, які асабліва адчувальны ў другой частцы яго, выглядае надуманым. Не прапусціўшы парашальніка граніцы — высакародная справа. Але сведчанне «гад», «шпіёнская морда» наўрад ці залучае таго, каб знявечыць сябе.

Іван Шапавалаў.

Дый не зразумелае стаўленне героя (а сапраўды гэты пагранічнік — герой) да высокай узнагароды:

*Калі ж у шпіталь
яму, бязногаму,
Прынеслі ордэн
Чырвонага Сцяга,
Вымавіў:
— Гэта ж надта многа!..
За што?..
Якая ж тут адвага?..
Разетку ўзяў
у схуднелыя
пальцы,
Сказаў сам сабе
(аб усім здагадаўся):
— Але ж як інакш?..
Ён бы мог ...
зматацца?!
А у валёнках...
у валёнках
не дагнаць яго, гада.*

Калі гаварыць аб праявіх творах Івана Шапавалава, то сярод іх вылучаецца «Большевики границы». Не зважаючы на тое, што назва запалітызаваная, ён праўдзіва расказаў аб працэсах, якія адбываліся ў 30-я гады мінулага стагоддзя на беларускім Палессі. Адметнасць твора і ў тым, што ў ім сюжэтная злучаная матэрыялы, якія на першы погляд паяднаны быць не могуць. Аднак прычына ў тым, што дзеянне адбываецца ў мясцінах, дзе дзяржаўная граніца падзяляе два лады жыцця. На абароне сацыялістычных заваёў стаіць Н-ская пагранічная застава, якую ўзначальвае Андрэй Лунгін. Але ён не толькі не застаецца ўбаку аб тагачаснага вясковага жыцця, але і ў цэнтры яго, бо адбываецца важная падзея — калектывізацыя.

Вобразы Лунгіна і яго жонкі Дашы, якая чакае дзіця, — творчая ўдача Івана Шапавалава. Каларычным атрымаліся Сцяпан Шчур, Кузьма Хаміцэвіч, Рыгор Калмановіч і іншыя, якія вагаюцца: уступаць у калгас ці не ўступаць. А поруч — пагранічнікі. Таксама розныя і непадобныя між сабой, але аб'ядноўвае іх важнасць справы, якой прысвядзілі сябе. Ёсць у аповесці яшчэ адзін герой — палеская прырода. Пра яе пісьменнік таксама апаўдаў з веданнем. Бо, няма сумнення, пісаў пра блізкае яму. Пра тое, праз што прайшоў. І калі чытаеш, як «меж болотом и лесом притаилось чело-вече гнездо: изба, домашние постройки, гумно...», яскрава ўяўляеш, што ў гэтым месцы і размешчаны лясны кардон.

Пераехаўшы ў Маскву, Іван Шапавалаў з 1939 года працаваў у палітупраўленні пагранічных войск НКУС СССР. Заставаўся песняром граніцы. Не ў апошнюю чаргу гэта было звязана і з яго службовымі абавязкамі. Аднак не толькі таму. З 1906 да 1914 года ў Расіі выходзіў «Пограничник», заснаваны указам Мікалая II.

У верасні 1939 года выхад яго аднавілі. Ён стаў ваенна-палітычным выданнем Палітычнага ўпраўлення Пагранічных войск НКУС СССР. У 1940 годзе Івана Шапавалава прызначылі загадчыкам літаратурнага аддзела. Несумненна для яго новых твораў шмат давала на запашанае ў час службы ў пагранічных войсках. Новыя ж уражанні атрымліваў у камандзіроўках. Шмат даў і ўдзел у вызваленчым паходзе Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Гэтыя падзеі, зразумела, прасіліся ў новыя творы.

Не адпускала ад сябе і аповесць «Большевики границы», якую можна лічыць яго галоўным творам. Яна вытрымала два выданні. Яе паклаў у аснову лібрэта оперы «Пограничники», музыку да якой напісаў кампазітар Аляксей Туранкоў. Узяўся і за працяг аповесці. Паспяхова завяршыў, а рукапіс аддаў у Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Твор ухвалілі, выхад кнігі быў заплаваны на чэрвень 1941 года. Нават паспеў атрымаць сігналны асобнік.

І тут настала 22 чэрвеня 1941 года. Із пасведчаннем часопіса праз два дні накіраваўся ў раён Брэста, дзе пагранічнікі, як вядома, першымі ўступілі ў бой з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Ці верыў, што вайна з Германіяй будзе нядоўгай? Як і большасць савецкіх людзей, быў упэўнены ў гэтым. Супрацоўнікі «Пограничника» таксама. Іначай навішта пасылалі б яго ў камандзіроўку расказаць пра абаронцаў? А ў душы жыла і насцярога, што ворага разграміць будзе нялёгка.

Гэта відаць з яго ліста, пасланага жонцы, якая з сынам і дачкой адпачывала на поўдні. Цытую па матэрыяле Васіля Феранца: «Прывучай дзяцей да працы... Трымайся мужна, жадаю табе сілы і вытрымкі. Моцна цісну руку, мой таварыш, маці маіх дзяцей. Мы жывём у цяжкі, але вялікі час, праживём яго так, каб не было сорама за сябе ў гэтыя грозныя дні». Зрабіў прыпіску сыну: «Ігар! Ты яшчэ малы, але цяпер старэйшы мужчына ў сям'і. Беражы маці і сястру. Старанна вучыся. Гэта цяпер сабе галоўнае. Будзь дужым, за бацьку табе сорама не будзе...»

Не да аповеду пра пагранічнікаў было, калі даведаўся, у якое нялёгкае становішча трапілі часці Чырвонай Арміі перад пераўзыходзячымі сіламі праціўніка. 26 чэрвеня 1941 года батальённы камісар Іван Шапавалаў узяў на сябе іншы важны абавязак, а ў нечым і больш істотны. Узначаліў калону пагранічнікаў, якія ўцалелі пасля таго, як гітлераўцы разграмілі савецкія заставы. Іх збіраліся перафарміраваць у тыле ў новыя атрады. З цяжкасцямі дабраліся да лесу пад Барысавым. Нечакана на калону наляцела варажыя авіяцыя.

— Уцякайце ў лес! — раздаўся яго гучны голас, а сам стаяў і назіраў, як выконваюць яго каманду.

У гэты момант побач упала нямецкая бомба. Гэта тое, што і расказаў пра апошні дзень жыцця 34-гадовага Івана Шапавалава Канстанцін Сіманаў. Азіраючыся на пройдзены шлях Івана Еўдакімавіча, лішні раз упэўніваешся: сказанае ім пра галоўнага героя аповесці «Большевики границы» Андрэя Лунгіна тычыцца і яго самога:

«Он изучил и полюбил границу».

Как-то назначили его, учтя «долгую службу на границе», в Минск. Он не выдержал там и двух месяцев, подал рапорт с просьбой вернуть на границу. В УПО его поняли: послали вот на эту заставу...

Хорошо на границе. Чем? Черт его знает, как объяснить. Да и нужно ли объяснять? Он нужен именно здесь — и всё».

Патрэбен быў Іван Шапавалаў і літаратуры з праблематыкай, якой прысвядзіў сваю творчасць. А што не заўсёды дасягаў неабходнага майстэрства, сказаўся ўзрост. На жаль, лёс больш пражыць не дазволіў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Побач з Чыгрынавым

У канцы мінулага года споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, сучаснага сцэнарыя легендарнага шматсерыйнага тэлевізійнага фільма «Руіны страляюць» і актыўнага грамадскага дзеяча Івана Чыгрынава. Асабліва праславіўся пісьменнік пасля выхаду ў свет рамана «Плач перапёлкі», які перарос у пенталогію. Дарэчы, ролю Дзяніса Зазыбы ў фільме па ім сыграў ураджэнец бярэзінскай вёскі Багушэвічы народны артыст Беларусі Валянцін Белыхвосцік.

Світаліны ранак Чыгрынава ўзыходзіў у вёсцы Вялікі Бор Касцюковіцкага раёна, дзе будучы пісьменнік пачаў пісаць свой жыццёвы чыставік. Складанасць вясковага жыцця выкавала ў хлопчыка моцны ўнутраны стрывань. Прасіў насычэння інтэлект, і Іван паступіў у БДУ на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта. На пытанне «Чаму выбраў гэтую прафесію?» з гумарам адказаў: «Журналіст і філолаг — гэта ўменне гуляць словамі».

Гады студэнцтва — асаблівае жыццёвае вяха. БДУ — адна з самых запатрабаваных і аўтарытэтных у краіне навучальных устаноў. Да 1967 года тут не было асобнага факультэта журналістыкі — філолагі і журналісты разам слухалі лекцыі. Толькі пасля трэцяга курса разыходзіліся на паглыбленае вывучэнне спекурсав. Яшчэ з 1920-х гадоў БДУ лічыўся літаратурным асяродкам — рыхтаваў і пісьменніцкія, і журналісцкія кадры. Палова народных пісьменнікаў Беларусі — Крапіва, Броўка, Мележ, Навуменка, Гілевіч, Барадулін — яго выпускнікі. Курсу Чыгрынава таксама пашчасціла на будучых знакамітасцей: з яго выйшлі прэзідэнт Вячаслаў Адамчык, Іван Пташнікаў, Леанід Гаўрылін. Амаль кожны з навучэнцаў факультэта спрабаваў свае сілы ў літаратурнай творчасці, толькі не ўсім становілася цяжка і таленту. У Чыгрынава было і тое, і другое. Пачынаў ён з вершаў, паэзія гучала ў сэрцы непрычымым рэхам. Пераважная большасць аднакурснікаў бачыла ў Іване будучага таленавітага паэта. Многія з задавальненнем распявалі падчас перапынкаў паміж лекцыямі яго прыпеўкі на мелодыі народных песень. Аднак перамагла проза. У першым апавяданні ў газеце «Чырвоная змена» (1957) ён зарэкамендаваў сябе

Фота з адкрытых крыніц.

Барыс Манцэвіч.

як цікавы і арыгінальны навіліст. Студэнт Чыгрынаў вызначаўся адкрытасцю — што думаў, тое і гаварыў увочы, нават з выкладчыкамі мог паспрачацца. Са студэнцкай пары быў энергічным, ініцыятыўным, праўдзівым. Гэтыя рысы пасля знойдуць яркае ўвасабленне ў яго актыўнай грамадскай дзейнасці. Уражвае пералік яго пасадак і званняў: сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і старшыня Беларускага фонду культуры. У 1978 г. у складзе дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXXIII сесіі Генеральнай асамблеі ААН.

У народзе кажуць: хто не жыў у інтэрнаце, той не ведае сапраўднага студэнцкага жыцця — калектыўнага, а таму радаснага, нават пры пэўных праблемах. Інтэрнат на вуліцы Бабруйская, 9 стаў родным домам, надзейным прытулкам. Больш чым два навучальныя гады даваўся жыць з Чыгрынавым у адным пакоі былому супрацоўніку Бярэзінскай раённай газеты «Сцяг Леніна» (цяпер «Бярэзінская панарама») Барысу Манцэвічу. Інтэрнат — вялікая студэнцкая радня. У тых паўгаłodных гадах ім даводзілася дзяліць і хлеб, і цукар, і бульбін, і кавалак сала. Як сведчыла цытата са студэнцкай ананімнай паэмы: «Не схаваеш ад нахала за акном кавалак сала». Жылі камунай.

Адзін прывозіў з вёскі мех бульбы, другі — кавалак сала і вясковыя праснакі. У складчыну са стыпендыі куплялі цэлы чамадан цукру, каб заўсёды быў салодкі чай. Жартаў у інтэрнаце хапала, што згладжвала ў цэлым няпросты побыт. Напрыклад, на дзвярах пакоя Клышкі, Сіпакова, Бураўкіна быў жартоўны надпіс: «Калі зайшоў у наш пакой, не будзь жывёлай такой!» і малюнак свінні ў лужыне. Энтузіязм спружына студэнцкага жыцця. У інтэрнацкім пакоі Чыгрынава з жалезнымі панцырнымі ложкамі, дзе жылі 5 чалавек, выходзіла свая насценная газета з мудрагелістай назвай «Кручкатвор». Пазнаёміцца з арыгінальным выданнем прыходзілі нават студэнты з суседняга інтэрната. Камунай рыхтаваліся да заняткаў, практыкавалі ўзаемадапамогу ў падрыхтоўцы да залікаў і экзаменаў. Былі вызначаны дні выключна беларускага маўлення. Манцэвіч і Чыгрынаў часта разам працавалі ў бібліятэцы імя Леніна, хадзілі на вечары адпачынку ў суседні педагагічны інстытут імя Горкага. Радаваліся, калі ў верасні выязджалі на ўборку бульбы. У студэнцкім лексіконе слова «бульба» мела спецыфічны сэнс — дапамога па яе ўборцы. За месяц яна магла лепш перазнаёміць студэнтаў розных курсаў (нават факультэтаў), чым гады звычайнай вучобы. Хоць ад працы балелі спіны і рукі, аднак прыходзіў вечар — і збіраліся ў мясцовым клубе ці ў вясковай хаце, спявалі і танцавалі. Так, увосень 1955 года ў калгасе «За ўладу Саветаў» Мінскага раёна студэнтам журфака жылося весела, на вечарах адпачынку ахвотна спявалі прыпеўкі на тэксты Чыгрынава. Арганізавалі сваю футбольную каманду. Восенская бульба студэнтаў таго пакалення перацякала ў суботнікі па аднаўленні пасляваеннага Мінска і БДУ. Так яны традыцыйна называліся, аднак праводзіліся ў нядзелю, бо ў суботы студэнты вучыліся. Садзілі дрэвы, капалі траншэі, падмяталі вуліцы, дапамагалі будаўнікам... Любімым месцам адпачынку студэнтаў быў пляж Камсамольскага возера. На канікулы, як правіла, Чыгрынаў выязджаў не на Магілёўшчыну, адкуль родам, а разам са сваім сябрам Леанідам Турчэвічам у Беразіно — ціхі правінцыяльны гарадок на беразе маляўнічай Бярэзіны. Так што вуліцы нашага райцэнтра захоўваюць памяць пра будучага народнага пісьменніка.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

«Залаты туман мінулага»

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла вечарына, прымеркаваная да 85-годдзя з дня нараджэння беларускага пісьменніка Леаніда Дайнекі (1940—2019), майстра гістарычнай прозы, аўтара «Мяча князя Вячкі», якім зачытваўся моладзь у другой палове 1980-х гг.

«Цягне мяне “на край”, дзе сутыкаюцца шчыты, мячы і дзіды, дзе памірае плось, але робіцца несмяротным дух», — пісаў Леанід Дайнека, чым тлумачыў сваю глыбіню сягання ў гістарычнае мінулае. Найбольшую вядомасць і прызнанне яму прынесла гістарычная трылогія «Меч князя Вячкі», «След ваўкалака» і «Жалезныя жалуды», за першыя раманы з якой аўтар быў адзначаны Літаратурнай прэміяй Саюза пісьменнікаў Беларусі імя І. Мележа (1987) і Дзяржаўнай прэміяй БССР (1990). У сваіх творах пісьменнік працягнуў традыцыі «гістарычнай школы» У. Караткевіча, рамантазіруючы мінулае беларускага народа.

Успомніць выдатнага майстра беларускага гістарычнага рамана ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча на імпрэзу прыйшлі сябры і родныя аўтара, пісьменнікі, літаратуразнаўцы. Пачэснымі гасцямі мерапрыемства сталі жонка пісьменніка Зінаіда Міхайлаўна і тры яго сыны — Сяргей, Зміцер і Сцяпан са сваімі сямейнікамі, якія шчыра дзяліліся ўспамінамі.

Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Навум Гальпяровіч распавядаў пра сяброўства з Леанідам Дайнекам, згадаў пра важныя, на яго думку, падзеі ў жыцці літаратара. Напрыклад, пра рэспубліканскую нараду беларускіх пісьменнікаў, што адбылася ў 1968 годзе на возеры Свіцязь.

Узнёслая і лірычная атмасфера, сустрэчы з Уладзімірам Караткевічам і Янкам Брылём падштурхнулі Леаніда Марцінавіча перайсці ў штодзённым жыцці на беларускую мову і ў далейшым пісаць толькі на ёй. Са звароту да беларускай мовы і пачаўся шлях пісьменніка да «свой мінуўшчыны Беларусі».

Згадалі на вечары і ўстановы, дзе працаваў пісьменнік. Напрыклад, у часопісе «Маладосць» вельмі доўгі час быў адказным сакратаром. Ва ўспамінах з цеплынёй пісаў пра той перыяд: «Маладосць! Колькі было сустрэч, разоў, спрэчак, дыскусій! Колькі было ўсмешак, шчырых сяброўскіх поціскаў рук! Узіраюся ў залаты туман мінулага, услухваюся — і сэрца трапеча ў грудзях...» Таму вельмі цікава было на вечары ўбачыць сігнальны экзэмпляр часопіса «Маладосць» за 1985 год з раманам «Меч князя Вячкі» з архіва рэдакцыі, які прэзентавала галоўны рэдактар часопіса Вольга Рацэвіч. Таксама яна распавяла пра спадкаемцаў пісьменніка — маладых аўтараў, якія ў апошнія гады актыўна публікуюць у часопісе «Маладосць» творы на гістарычную тэматыку.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» Леанід Дайнека некаторы час загадваў рэдакцыяй паэзіі. Намеснік дырэктара — галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Віктар Шніп расказаў пра сумесны камандзіроўкі, эпізоды з жыцця, звязаныя з Л. Дайнекам, але найбольш уразіў верш «Меч Леаніда Дайнекі», напісаны спецыяльна да юбілею пісьменніка.

Амаль кожны выступоўца чытаў мілагучныя і шчырыя вершы юбіляра, які пачынаў літаратурную творчасць з паэзіі, паэтам ён застаўся да канца жыцця. Цудоўнымі падарункамі для родных

На юбілейным вечары ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча.

і аматараў творчасці пісьменніка сталі песні на вершы Леаніда Дайнекі ў выкананні нявесткі Таццяны.

Творчасць пісьменніка застаецца ў полі зроку сучаснага літаратуразнаўства. Пра самабытнасць і непаўторнасць яго прозы гаварыў прафесар, доктар філалагічных навук Алесь Бельскі. Ён успомніў, як разам з Л. Дайнекам пасля выхаду гістарычнай трылогіі праводзіў для школьнікаў чытацкую канферэнцыю — знаёміліся з сучаснай літаратурай і культурай, гісторыяй роднай краіны. Аўтар гэтых радкоў, старшы навуковы супрацоўнік Акадэміі адукацыі, гаварыла пра месца і ролю спадчыны пісьменніка ў сучасным літаратурным працэсе,

пра асабістае кантактаванне з Леанідам Марцінавічам і яго роднымі, якое пачалося ў 2010 годзе пасле святкавання 70-гадовага юбілею аўтара. Згадала і яго гістарычны раман «Меч князя Вячкі», прачытаны яшчэ ў дзяцінстве. Прычым гэта была самаробная кніга, якую зрабіў яе дзядуля з першай часопіснай публікацыі ў «Маладосці»: у льяным белым пераплёце, з назвай, напісанай чорным фламастам на белай паперы.

Памяць пра таленавітага пісьменніка, які знаёміў нас з гісторыяй нашай краіны, будзе захоўвацца, пакулы цікавы і запатрабаваны напісанымі ім творамі.

Танцыя ЛАУРЫК
Фота Ірыны МЫШКАВЕЦ

Фарбы дзіцячага свету

У мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» працуе III Міжнародны адкрыты фестываль-выстаўка дзіцячага выяўленчага мастацтва «Свет, у якім я живу...». Праект прысвечаны міжнароднаму дню мастака і рэалізоўваецца з 2019 года Лагойскай дзіцячай школай мастацтваў.

У 2024 годзе фестываль аб'яднаў юных мастакоў з Рэспублікі Беларусь, Расійскай Федэрацыі і Кітайскай Народнай Рэспублікі. Выставачная і конкурсная дзейнасць праекта спрыяе наладжванню новых творчых сувязей, абмену вопытам паміж вучнямі і педагогамі мастацкіх школ.

Можна пазнаёміцца з работамі пераможцаў фестывалю, якія прадстаўлены 35 школамі з розных гарадоў: Лагойск, Нясвіж, Барысаў, Чэрвень, Смалявічы, Пінск, Маладзечна, Ліда, Жодзіна, Слуцк, Брэст, Магілёў, Мачулішчы, Краснасельск, Ваўкавыск, Салігорск, Мазыр, Астравец, Стоўбцы, Столін, Гродна, Наваполацк, Сямёнаў, Запарожжа, Ланьчжоў (правінцыя Ганьсу). У экспазіцыі прадстаўлены работы

Гуо Сяжу «Wuquan Mountain Park».

вучняў розных узростаў катэгорый: 6—10, 11—13, 14—17 гадоў.

Тэматыка конкурсу — у яго назве. Юныя творцы адлюстравалі складнікі шчасця: сям'я, сябры, хобі, школа, хатнія жывёлы, родныя пейзажы, фантастычныя мары і шмат іншага. Вачыма сучасных дзяцей можна паглядзець на навакольны свет і знайсці для сябе нешта новае. З узростам жыццёвыя

прырытэты і каштоўнасці мяняюцца, аднак яркія дзіцячыя эмоцыі, першыя зацікаўленасці і першыя сябры застаюцца ў памяці назаўжды.

Прадстаўлены жывапісныя і графічныя работы, выкананыя ў розных жанрах і стылях. Сярод мастацкіх кірункаў у дзіцячай творчасці пераважаюць рэалізм, абстракцыянізм, экспрэсіянізм і анімалістыка. Творцы працуюць у традыцыйных жанрах: партрэт, пейзаж і нацюрморт.

Тэматычна работы можна падзяліць на некалькі катэгорый: родныя мясціны, сяброўства, сям'я і хобі. Нягледзячы на распаўсюджанае сёння меркаванне, што дзеці цікавяцца толькі мабільнымі тэлефонамі і віртуальнай рэальнасцю, на выстаўцы «Свет, у якім я живу...» можна заўважыць, што юныя творцы маюць багатую фантазію, любяць прыроду, яе насычаныя фарбы. У адлюстраванні прыроды мастакі звяртаюцца да розных пор года і кожную з іх спрабуюць паказаць па-рознаму. Тут не знойдзеш падобных работ — усе дэманструюць творчую індывідуальнасць аўтараў. Карціна Любові Кузняцовай «Мая зімовая прагулка» (педагог Наталля Ахмедова) праз яркія агеньчыкі і загадкавыя снежныя завеі трансліруе казачны зімовы настрой, які часта можна ўбачыць у навагодніх мультфільмах. Супрацьстаіць ёй твор Веранікі Валадзько «Зіма за акном» (педагог Алена Карповіч), дзе халодная пара паказана шэрай і сумнай, і толькі яркія чырванаватыя снегіры і жоўтае полымя свечкі надаюць рабоце ўтульнасці. Такім жа настроем напоўнены графічны твор Ульяны Воврык «Сумны вечар» (педагог Вольга Жук).

Гарадскі пейзаж у розныя поры года можна ўбачыць у творчасці Аляксандры Пінчук («Восень у маім горадзе», педагог Ірына Вялюга), Ганны Курносенка («Вулачка майго горада», педагог Ірэна Зянько), Варвары Чакмаровай («Адзіноцтва ў вялікім горадзе», педагог Людміла Арлова) і інш.

Многія юныя мастакі звяртаюцца да фантастычных элементаў, чараўніцтва і чудаў. Некаторыя работы можна аднесці да кірунку сюррэалізм (дыптых Меланіі Хамраевай «Свет творчасці», «Сонейка чырвонае» Дзіяны Бяляўскай, «Палёты ў сне» Вікторыі Богда і інш.).

Вераніка Валадзько «Зіма за акном».

Галоўным героем анімалістычных (і не толькі) твораў з'яўляецца кот. Вобраз каточка-сябра прысутнічае як на вясёлых, яркіх карцінах, так і на сумных графічных творах. Здаецца, гэта важная частка жыцця маленькіх мастакоў, без якой не абыходзіцца ніводная творчая ідэя. Кот у работах канкурсантаў можа быць як галоўным героем, так і атмасферным дадаткам, які падыходзіць пад любы настрой. Напэўна, сапраўдную дзіцячую мару адлюстравала ў сваёй рабоце «Я і мае сябры» Варвара Фаўстава (педагог Алена Белая). У цэнтры кампазіцыі — маленькая дзяўчынка на зялёным лужку ў атачэнні вялікай колькасці рознакаляровых коцікаў.

Вылучаюцца работы вучняў з Кітайскай Народнай Рэспублікі. Творы, прадстаўленыя ў экспазіцыі, выкананы ў традыцыйнай кітайскай тэхніцы чорнай і каларовай тушшы. Мастакі Паднябеснай паказалі міфалагічныя сімвалы, прыгожыя краявіды і адметнасці каліграфіі.

Праект працуе да 19 лютага.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Міхаіл Труханавец «Дом дзядулі».

зваротная сувязь

Творы і ўражанні

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

Доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка ў гутарцы з вядучым праграмы «Нам засталася спадчына» (ажыццяўляецца сумесна з Інстытутам літаратуры НАН Беларусі) Навумам Гальпяровічам дзеліцца ўражаннямі пра славных беларускіх дзеячаў эпохі Адраджэння.

У праграме «Працулым радком» у суботу і нядзелю прагучаць вершы Алеся Бадака.

У «Літаратурнай анталогіі» па буднях у выкананні Лікі Пташук ажывуць старонкі рамана Маргарэт Мітчэл «Знесеныя ветрам». У «Радыёбібліятэцы» слухайце твор Івана Шамякіна «Шлюбная

ноч». Выканаўца — артыстка Маргарыта Захарыя.

Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апавяданні беларускіх і замежных аўтараў.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» чытанне кнігі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Вухуцік і дзіва». Штовечар у 21.00 для маленькіх «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У праграме магчымы змены.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

10 лютага — у СШ № 145, (вул. Алібегава, 5) на сустрэчу з Людмілай Воранавай і прэзентацыю яе кнігі для дзяцей «Пад дахам казачнай зімы». Пачатак у 10.30.

11 лютага — у публічную бібліятэку № 11 (праезд Ташкенцкі, 3) на сустрэчу з Аленай Басікірскай. Пачатак у 16.00.

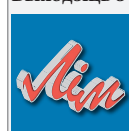
12 лютага — у Дом літаратара (Мемарыяльная зала) на ўрок мужнасці, які правядзе пісьменнік, заслужаны артыст Беларусі Андрэй Душачкін. Пачатак у 15.00.

13 лютага — у Дом дружбы (вул. Захарава, 28) на вечар, прысвечаны беларуска-сербскім літаратурным сувязям. Пачатак у 16.00.

14 лютага — у бібліятэку № 13 (вул. Народная, 10) на пасаджэнне літаратурнай гасцёўні «Пад белымі крыламі» з удзелам Васіля Шырко і Іны Фралавай. Пачатак у 14.30.

14 лютага — у публічную бібліятэку № 5 (вул. Казлова, 2) на творчую сустрэчу з Лізаветай Палеес «В плену у музыкі любові». Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзель крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Вольга Аляксандраўна АНУФРЫЕВА
Нумар падпісаны ў друку
06.02.2025 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 738

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 284
Д12345678910112
М12345678910112

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэзюмуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

